

XVII.

Změny rodného erbu v jednotlivých rozrodech a rodinách, které záměnou heroltského kusu na štítě za obecné erbovní znamení na klenotním místě nastanou.

Během staletí tvary štítu, helmu, přikryvadel a klenotů tak se měnily, že určité periody heraldického rozvoje podle těchto změn se ustálily a zkušenému heraldikovi na první pohled se podaří určití dobu, do které erb některý náleží. Ale ze všech částí erbu nejvíce měněno bylo erbovní znamení, poněvadž základem a jádrem bylo celého erbu a to se stalo z příčin velmi rozmanitých.

Když některý panský rod v kraji, kde osedlý byl, kolonisační končin lesnatých a u pomezí hvozdu nových sídel nabyt, kde nové větve, haluze a ratolesti jeho se rozšířiti mohly, pamatovalo se u nich také na to, aby na původním erbu změnou nějakou samostatnost svou vyznačili. Tak roztrhli starodávny spolek svůj slovanský Markvartici, jichžto stejný původ a rozejití se jednotlivých členův pověst o 24 synech Valdštejnových nám zachovala a o Drslavicích na Plzeňsku zaznamenal v XVI. stol. člen rodu toho Jindřich z Ryžemberka, že 24 členů toho rodu nová sídla si založilo. O Vítkovicích známa jest pověst, že starý Vítek Krumlovský 5 synů svých statky podělil, a podnes obrazy v Telči a v Jindřichově Hradci zachované událost tuto nám znázorňují. Tam hned také poznáváme jeden způsob, jakým nové haluze od starého kmene co do erbu se lišily: změnily původní barvy erbovního znamení a oblíbily si místo původní zelené pětিলisté růže růži červenou na stříbrném štítě a naopak, růži zlatou na modrém štítě a naopak a konečně růži černou.

Jiný způsob naznačiti rozdílné rodiny jednoho rozrodu byly různé klenoty jednotlivých rodin. Švihovských z Ryžemberka erb: černá orlice Žerotinská na stříbrném štítě v 1. a 4. poli a tři stříbrné pruhy příčné na červeném štítě v 2. a 3. poli a u rozdělení též červený pruh svislý, na helmě pak složená 2 křídla přepažená třemi stříbrnými pruhy měl Karel Švihovský z Rižemberka. — Břeněk z Ryžemberka na Nasedlovicích na Moravě měl na pečeti prostý erb Ryženský: štít na zděl rozdělený, pravou polovici červenou prázdnou, levou červenou třemi stříbrnými

pruhy příčnými přepaženou a na helmě parohy, které měli nade štítem právě vypsaným, jenže v zlatém poli tři černé pruhy se spatřovaly, vladkové Uličkové z Ulic v l. 1566. Dvě křídla naproti sobě měl na helmě Břčeněk z Ryženberka roku 1400, pravé křídlo bylo červené jako pravá polovice štítu, červené levé křídlo třemi příčnými pruhy stříbrnými přepažené. Týž erb a týž klenot mají hrabata Černínové z Chuděnic, ale rozličné barvy: pravá prázdná jest červená, levá stříbrná s třemi modrými pruhy a křídla rozdělená zrovna tak poznamenaná jsou, vyznamenání hrabat Černínů jest štítek s literou F III. a na helmě mezi křídly 2 palmové větve.

Páni Holičtí ze Šternberka když dosáhli hraběcího titulu, obdrželi též polepšení erbu svého: místo štítu modrého se zlatou hvězdou o 6 rozích dostali na modrém štítě pět hvězd zlatých a nad tím tři korunované přilbice, ze kterých tři muži v asiatském či tatarském kroji až po pás vystupují; nad každým z těch spatřuje se zlatá hvězda a modrobarevné orlí křídlo kryje každého postranního muže, prostředního ale dvě taková křídla objímají.

S vůlí panovníkovou mohl erb zemský, v pozdějších dobách též císařský celý nebo z části pro zvláštní zásluhy přidán býti k erbu rodnému. J. V. Berka z Dubé a z Lipého hrabě Hovora dostal lva českého jako štítek na prostředek dvou svých ostrvů na přič položených roku 1638. Jindřichohradečtí obdrželi dva lvy na štít svůj s erbem pánů z Hradce r. 1483. Jiří Malovec z Chejnova a z Vimberka měl r. 1647 nazděl rozdělený štít, v jehož pravé polovici půl orlice císařské a v levé původní erb Malovců půl koně se spatřoval. Rytířům Vřesovcům ze Vřesovic a Loubským z Lub propůjčen jakožto svobodným pánům orel císařský ve vrchní polovici štítu na přič rozděleného a ve spodní polovici zůstal erb rodný.

Vynikal-li některý člen rodiny nad ostatní důstojností svou, erbovní své znamení zdvojnásobil, ztrojnásobil, ba i zčtver násobil. Jan ze Sebužína, soudce litoměřický, měl r. 1282 erb o třech podkovách v červeném vosku pro svou důstojnost soudcovskou a nejbližší jeho příbuzní vladykové z Libochovan, z Měrunic, ze Všechlap, z Patokryj, ze Želenek u Bíliny měli po jedné podkově, jako Janova pošlost sama, až teprve Želinští ze Sebužína zase tři podkov se domohli.

Čeč z Budějovic r. 1263 tři párů berel na přič přeložených na štítě užíval a r. 1266 dvě párů berel, syn jeho Budivoj z Išenberka měl r. 1290 tři páry berel. Z jakých příčin tato proměna u Čeče se stala, nevíme, snad skrze královu nemilost, když Budějovice mu odňaty byly pro zajíce v lesích Hlubockých zabitého.

Na rozdíl větší rozrody zhusta erbovní své znamení v jednotlivých větvích a haluzích rozmanitě zkomolily následující příkladu jednotlivých členů jedné rodiny. R. 1350 měl Ctibor z Volfšteina na štítě svém celého vlka v levo běžícího, bratr jeho Beneda půl vlka s tlamou otevřenou

v pravo obráceného a třetí bratr Protiva na helmě hlavu a krk vlka v pravo obráceného.

Rozrod s kolem na štítě, z jehož rodin Kocové z Dobrše jediná celé kolo si zachovali, obsahoval též rodiny s půlkolem jako nyníjší Chotky z Chotkova a rodiny s dvěma špicemi nahoře a dole pod písteni jako Rúsy z Čemin, Radkovce z Radkovic a rodiny s loukotí a dvěma špicemi jako nyníjší hrabata Lažanské z Bukové a dřívější vladcké rodiny Korbelů z Bukové, Žitínů z Myslovic, Chuchelských a Žehušických z Nestajova Bořků a Skalských z Dubu, Stanovských z Čechtic, z Konratic, z Újezda nade Mží, z Chrančovic a z Komošina.

Do štítu přijali si rozličná vedlejší znamení, aby se od sebe rozeznávali.

Hvězdy dvě přidal si do štítu: jednu nad pruh příčný, druhou pod pruh Prokop Adler z Lošan r. 1459 (c. k. m.); lilii dali si do podkovy hřbetem dolů obrácené Martin z Želenic a Štěpán ze Všechlap na Hořenicích 1419 Dr., šíp s hrotem nahoru obráceným Olomut ze Všechlap r. 1419 Dr.

Růži pětilistou nad příčný pruh dal si do štítu Jimram z Dobronic na Moravě r. 1338 (Víd.) a zlatým svislým pruhem mezi pravým červeným polem a levým červeným s třemi stříbrnými pruhy ozdobili si Drslavici r. 1333 (v Jindř. Hradci) svůj erb jako Racek ze Dvojic zlatým klínem nebo špicí štít svůj stříbrný s příčným pruhem červeným roku 1400. (Sv. Kryšt. br. kn.)

Ptáka kosa si přidal do levé prázdné polovice štítu svého Jaroslav z Poříčí, také ze Skočic jmenovaný 1320—1334 (c. k. un. k.), pravá polovice štítu jeho s třemi příčnými pruhy svědčí o původu Drslavickém.

Zajíce vedle původní svini hlavy oblíbili si na skříženém štítě Zajícové z Hasenburka od r. 1356 (Víd.), lvici vedle kančí hlavy pánové z Rožmitála od r. 1434 (Třeb.). Samotného zajíce měl na štítě svém Oldřich z Hasenburka, kuchmistr král. českého (Anal. 69—70.). Švihovští z Risenberka přidali si na štít pod jeden klenot a jeden helm erb Žitínů českých »orlici«, jako učinili Lobkovští, když do panského stavu se dostali r. 1459. Dva helmy a dva klenoty s dvěma erby na štítě dostali Šlikové r. 1433 (str. 300 Drivok) a dva helmy s dvěma klenoty, s kterými na štítě 2 erby korrespondovaly, jeden jednoduchý, druhý složený, měl Soběslav z Miletínka r. 1459 (Sedl. Hrady V. 2. tab.). Cizí klenot kromě svého měl Těma z Koldic r. 1368 (Víd.): na helmě orlici a lva mezi jelením a buvolovým rohem, potomek jeho Hanuš z Koldic měl r. 1440 za klenot dva buvolové rohy a na pravém pět pírek za okrasu. Na štítě svém měli jak Těma tak Hanuš půl lva na třech pokosných pruzích.

Jinou změnu vezmou znamení erbovní ať obecná ať heroltské kusy, když původní poloha a místo jejich se změní a co v pravo obráceno bylo, v levo se obrátí a také naopak. Hrzek z Ejstebna (na Žatecku), purkrabí na Jihlavi, měl r. 1467 kolmý pruh na štítě a přílbici

ozdobenou jeleními rohy, potomek jeho Zvěst z Ejstebna na Všetatech roku 1564 připomenutý má erb pruhem příčným na tři části rozdělený s Hrzkovou ozdobou přilbice. Nynější hrabata Dohalští z Dohalic užívají šachovnice v pravé polovici štítu, jako Diviš Bořek z Miletínka r. 1437 (Drážď.), kdežto strýcové jejich jako Bořek Nepoliský ze Záchrašťan v l. 1567—1573 (Miltner 376) a Hamzové ze Zabědovic r. 1597 (arch. desk z.) levou polovici štítu šachovanou měli. Ba vladka Jeronym z Hoříněvsi měl štít napříč rozdělený a svrchní část šachovanou r. 1450 (Třeb.). Obrácených erbů užívali mladší členové rodiny neb i celé rodiny, které ze svazku s náčelní rodinou se vytrhly a nové rody založily, nechtíce docela společného erbu se zřici, jako učinily ty rodiny, které si zcela nový erb oblíbily. Rod pánů z Potšteina měl na štítě svém tři pokosné pruhy a náleželi k němu pánové ze Žinkov, z Litic, z Potšteina, ze Žlovic, z Mitterwaldu, z Boru, z Kařeza, z Dobrušky, z Častolovic, z Opočna, vedle mnoha jiných. Oldřicha z Boru mladší bratr měl r. 1331 tři pruhy šikmé na štítě proti třem pokosným Oldřichovým (c. k. un. kn.), Rous st., Protiva a Rous ml. z Litic měli roku 1368 erb Oldřicha Borského a čtvrtý jejich bratr Heřman tři pruhy šikmé (c. k. un. kn.). Ješek, syn nebožtíka Mikuláše z Potšteina (jenž zemřel háje Potšteina proti markrabímu Karlovi) měl roku 1341 tři pokosné pruhy na štítě (Víd.) a mladší bratr jeho Čeněk roku 1351 (N. Brod) tři šikmé pruhy; avšak týž Čeněk o dvanácte let později měl tři pokosné pruhy (Víd.). Mutina z Dobrušky užíval v letech 1320—1364 dvou pruhů šikmých a syn jeho Sezema dvou pruhů pokosných r. 1364 (Dobr.).

Z obecných erbovních znamení poslouží nám svou labutí pánové ze Švamberka. Ratmír purkrabě na Přimdě 1257 (Mnichov), Bušek a Tobiáš z Boru r. 1320 (c. k. un. kn.), Bohuslav ze Švamberka mají jakožto nejstarší a nejpřednější rodu svého labuť v pravo obrácenou, ale Ješek z Věžky r. 1383 (Víd.), Hynek ze Švamberka řeč. Hanovec z r. 1385 a Václav ze Švamberka z r. 1456 (Třeb.) jakožto mladší bratří nebo z větví vedlejších pošlí labuť v levo obrácenou.

O jiných menších rozmanitostech erbů na štítech jako o rozličných počtech pruhů vyvýšených a snížených u Drslaviců, Slavatů z Chlumu a Horů z Ocelovic, o rozloženém pruhu třetinu štítu zabírajícím ve dva pruhy jak příčné tak svislé v rodu Račínů z Račina, Skuhrovských ze Skuhrova a Lukavských z Řeneč nehodláme již slov šířiti.

Připomenuvše nejdůležitější proměny štítu, které pestrý život v heraldice nám znázorňují, zastavíme se u změn, jež povstanou, když místo obecního erbovního znamení na štít se dá některý heroltský kus a rodný erb jako klénot na helmě se umístí. Z pravidla ovšem erbovní znamení i na štítě i na helmě jako klénot býti má aneb alespoň na štítě, když na helmě obecný klénot se spatřuje. Mikuláš z Březí u Stropnice v jižních Čechách má štít na způsob vidlice rozdělený r. 1448 a r. 1483 má pohár na štítě i na helmě. (Třeb.) Jan z Konratic má loukoť na štítě

1419 (Malt.) a r. 1418 na zděl polovičný štít s loukotí na helmě. (Arch. Hrad.) —

Ale uniforma tato záhy se znelíbila a individualismus razil si cestu v erbech i v této korespondenci mezi štítem a klenotem. Jakož svrchu o rodině vladyk Wolfšteinských jsme řekli, že jednotliví její členové erb si změnili r. 1350, tak jednotlivé větve její tak učinily jako Měsíčkové z Výškova na vlčí hlavě na štítě a na klenotě přestali, vladykové pak z Wolfšteina na helm za klenot vlčí hlavu si vzali a na štít původní tři příčné pruhy praotců svých pánů ze Svojsína, kteréžto pruhy jim heroltským kusem se staly a vlčí hlavu na štítě nahradily. Poněvadž pak vůbec heroltským kusům tento úkol náhrady obecního, erbovního znamení zvláště v heraldice české a německé připadl, ne bezdůvodně náhradními erby heroltské kusy v této příčině nazvati můžeme a v příkladech postupně seřaděných velikou sílu a počet jejich seznáme.

K erbům s náhradným heroltským kusem na štítě a s erbovním znaméním jako klenotem řadíme též erby, které jen heroltský kus nesou na štítě a na helmě obecný klenot mají, starého erbu rodného ničím nepřipomínající leda jménem, když k mluvícím erbům náležel. Mikuláš z Kozího měl polovičný štít a na helmě křídla složená r. 1513 (Třeb.) bratří jeho měli přední polovici rysa korunovaného, který také jako koza se vypodobňuje.

Přiznati se nám jest, že v těch případech, kde předkové naši o svém erbu mluví, jenž na štítě heroltský kus má a erbovní znamení jako klenot na helmě, vždy jen ku klenotu zření mají, heroltského kusu nikterak si nevšímajíce.

Zikmunt z Kopidlna městu svému Kopidlnu vyprosil roku 1523 erb, jakého sám užíval: v blankytném štítu půl černé kozlové hlavy s krkem a jeden roh a druhé půl kozlové hlavy bílé a též druhý bílý roh, ačkoliv již od r. 1522 vladykové Kopidlanští také nahradní erb »pruh pokosný« na štítě měli vedle hlavy kozlovy jako klenotu. A ještě v XVIII. století r. 1755 svob. páni Astfeldové z Vydří přijali za znamení erbu Vítův ze Rzavého do svého štítu klenot Vítův: chrta na polštáři sedícího a nikoliv pruh pokosný, který na štítě měli.

U Němců, kteří též podobné erby měli, nebylo jinak. Rytířové z Bubenhofenu řečení měli chlapce na helmě a dole štít na kříž rozdělený, tedy mluvící znak dle klenotu pojmenovaný, zrovna jako bavorští svob. pánové z Rotenhanu, kteří červeného kohouta na helmě mají a na štítu šikmé pořící se hvězdou šestirohou v pravém hoření koutě.

Pokud možné bylo, barvy erbovních znamení a korespondujících s nimi heroltských kusů byly stejné, jakož prvním pravidlem heraldiky jest, ať již na témž erbu, ať na rozdílných erbech jedné rodiny a jednoho původu. Když bratří z Drahotůšského rodu Bohuš z Drahotůš a Hartman z Holenšteina erby svými se rozešli po r. 1280, kdy ještě oba stejného erbu beraních rohů užívali, ponechal si Bohuš svůj rodný erb: štít modrý

a na něm rohy černé dole spojené, ale Hartman si oblíbil štít nazděl rozdělený, jehož pravá polovice prázdné barvy modré byla a levá polovice černá s třemi šikmými pruhy modrými, tak že oba bratři a jejich pošlosti aspoň barvy štítu stejné měli, třeba rozdílů znamení.

Něco podobného v Rakousích se nám vyskytuje u rytířů ze Schwallenbachu. Ve vsi téhož jména spatřují se nade vchodem do kostela dva erby: pravý jest červenými a bílými ležícími routami desetkrátě rozdělen, levý štít červený ukazuje poprsí muže vousatého, na dvou mečích napříč přeložených rukojetmi vzhůru obrácených. Klenot jest čepice s beránkem, bílými a červenými routami ozdobená. Jeden z těchto štítů nese náhradní heroltský kus, druhý obecné erbovní znamení a oba náležely jedné osobě, jakož také červené a bílé routy prvního štítu na čepici druhého se nalézající svědčí. Podobné dva štítů měl Hartnid ze Stadecka r. 1286: lva českého a svislý pruh, kdežto v Čechách a na Moravě heroltský kus i obecné erbovní znamení na jednom štítu se spatřují a jen když rodiny jednoho původu se rozešly erby svými, jedna heroltský kus, druhá obecné erbovní znamení si ponechaly. Sebrali jsme v dokladech, které následují, na sto případů z heraldiky české, kdy obecné erbovní znamení na štítě nahrazeno bývá heroltským kusem, ač na helmě obecné znamení není vždy klenotem, ale za to v téže rodině erbu se užívá s heroltským kusem a také vedle něho erbu s obecným erbovním znamením. Vedle Vartenberků s polovičným štítem a křídly složenými na helmě měli Valdšteinové a mají posud čtyři lvy, původní tohoto rozrodu Markvarticů erbovní obecné znamení a na helmě křídla také složená.

Příklady z heraldiky německé v následujícím seznamu jdou všude v zápětí za příklady českými a můžeme říci, že pro některé heroltské kusy místo erbovních znamení jsme jen české a pro některé jen německé doklady našli. Samotné české heroltské kusy, kterých se podobně užívá, máme štít rozpůlený, jehož jedna polovice 2—3 pruhy pokosnými nebo šikmými nebo příčnými rozdělena jest, též šikmý pruh přes štít polovičný a šachovnici na štítě. U Němců jsme našli třikrátě lomený pruh, routovité mřížování štítu a svislý pruh.

Ze starého damascenování převzaty byly mezi heroltské kusy místo obecních erbovních znamení lilie a listy rostlin.

Zdislav maršálek královský v Čechách měl spodní polovici na přič rozděleného štítu 6 liliemi damascenovanou 1266 a Oldřich z Michnic bratr Viléma z M. Pouzarovského erbu měl lilii samojedinou na štítě roku 1484.

Němci kromě svrchu dotčeného zvyku dvou erbů u jedné osoby r. 1400 též si oblíbili tu zvláštnost, že dvěma bratřím ba i jedné osobě dali dva erby místo jednoho erbu s heroltským kusem na štítě a obecním erbovním znamením jako klenotem na helmě po způsobu českém vyměňivše jednou štít za klenot a podruhé klenot za štít. Hans der Schweinbarter (Rakušan) měl dva pruhy černé na zlatém štítě a na helmě divokou

černou svini, jeho bratr pak Jiří naopak černou svini na štítě a na helmě dvě křídla složená, dvěma pruhy přepažená, čehož příkladu v heraldice české není.

V erbu Ilburků německých zpozorovala se na klenotu ta zvláštnost, že místo lva mezi oběma křídly každé křídlo pruhem příčným přetaženo bylo v l. 1304, 1357 a 1365, později klenot ten přestal a jen lva všude viděti bylo.

Měli tedy Ilburkové místo lva klenotního, který zároveň na štítě jejich byl a jest, náhradní heroltský kus, jako Jindřich z Velešina r. 1355 polovičný štít na křídle místo lva erbovního.

Případy takové, kde se vystřídaly u jedné rodiny heroltský kus a obecní erbovní znamení na štítě, ať již potom rodina heroltský kus si oblíbila jako Pappenheimové třikráte rozdělený kožešinou štít místo dřívější hlavy lidské, neb obecné erbovní znamení si ponechala, jako Stolbergové jelena místo na zděl rozděleného štítu, vykládají heraldikové a sfragistikové němečtí tak, že znamení erbovní, kterého na čas se užívalo, tak že později v nějakém rodě pominulo, Siegelbild jmenují za erb je nepovažující. Dále šel ve svém výkladu Seyler, jenž bavorský erb složený z heroltského kusu rout modrých a obecného erbovního znamení lva vykládá v ten rozum, že nejstarších rodů erby byly dvojí: jeden že byl heroltským kusem a jeden obecným erbovním znamením, kterých obou stejně se užívalo. Čechové, jakož z předešlého vysvítá, dovedli v potřebách svých důsledně spojití obojího druhu erbovní znamení na jednom erbu a k pestrosti erbu nemálo tím přispěvše spolu jeden původ rodinný a přece různost rodin neb osob naznačili.

Nemůžeme skončiti úvod tento, abychom neukázali na oblibu, jaké se těšily erby na zděl, na příč a na kříž rozdělené, které z heroltských kusů náhradních a z obecních erbovních znamení složeny byly. Předkové knížat ze Švarcenberku, Erkingerové ze Seinsheimu, měli modré tři pruhy svíslé na stříbrném štítě a na helmě mužíka s pohanským kloboučkem bez rukou v rouše modře a bíle pruhovaném, ze kterých dvou erbovních znamení si složili štít na kříž rozdělený, v jehož 1. a 4. poli svrchu dotčené tři pruhy, v 2. a 3. mužík nahoře vypsáný byl. U českých pánů z Pnětluk a z Visemburka byl v pravém poli polovičného štítu lev a v levé šachovnice, u pánů z Vrtby ve štítě na kříž rozděleném v 1. a 4. poli kosmo rozdělený štít, v 2. a 3. poli troje rohy jelení. Poukázavše na rozmanité kombinace heroltského kusu a obecního erbovního znamení v erbech, nevíme, proč bychom s Hefnerem takové erby neartikulovalými jmenovati měli.

Pozor míti sluší, když klenoty bývají obecním erbovním znamením a heroltský kus na štítě náhradou jejich, abychom jich nemátli s klenoty, které jako trupy panen a mužských se vypodobňují oblíbeny byvše hlavně na Porýnsku a v Pomořansku. Na Porýnsku obyčejně nemívají rukou anebo místo nich mají rohy buvolové a růže a ryby a podobně vystrojeny

jsou; panna nebo mládenec mívají často na prsou heroltský kus štítu. Na Pomořansku liší se erby od porýnských v tom, že obyčejně úplná postava ať mužská ať ženská klenotem jest, která v rukou erbovní znamení drží. Že by naznačená dříve přeměna místa kdy se byla spozorovala, aby klenot se byl dostal dolů na štít, o tom nic nevíme. Nakládá se s tímto klenotem tak, jako s rohy buvolovými a jiným obecným klenotem.

Stejně vedlo se hlavě věžníkově na Porýní jako klenot oblíbené a vůbec v těchto krajinách po příkladu francouzském klenoty bez významu pro celý erb zůstaly a tak rychle se střídaly, že v rodině Mülenheimů Štrasburských přes 60 klenotů různých se napočítalo a u Zornů tamtéž přes 30 a v rodině Eptingerů 19.

Potvrzenou nauku svou o náhradních erbech shledáváme v prvních dobách heraldiky. Petr z Ebula napsal báseň na oslavu války, ktercu vedl císař německý Jindřich III., manžel Konstancie, dědičky Sicilie, s Tankredem, nemanželským synem Rogera, bratra Konstancina otce, který praetendentem trůnu sicilského byl. Dílo dopsáno bylo před prosincem r. 1196 a vyšlo také tiskem v Basileji r. 1746 (Petri de Ebulo Carmen de bello Siculo) od Samuela Engela a v Lipsku r. 1847 (Des Magisters Petrus de Ebulo liber ad honorem Augusti von Winkelmann). Nejdůležitější z celého spisu jsou kresby vojáků tehdejších ve zbroji své: Němců, Vlachů a také českých lukostřelců, vynikající vzácnou starobylostí v dějinách heraldiky, jejížto počátky nám na oči předvádějí. Vytěžíme pro svůj účel, co z obrazů vytěžiti se dá, které spis Jahrbuch der k. k. heraldischen Gesellschaft Adler na r. 1897 vydaný z této básně přinesl.

Především pozorujeme v hlavních konturách, že ministerialové erbem svého vůdce okrášlení jsou za ním následují. Za císařem, jehož páže zlatým křížem ozdobena jest (bez štítového znamení), jede na koních pět rytířů, kteří na helmích týž kříž vymalovaný mají; dva z nich drží praporce s křížem v rukou. Císařský korouhevník má na štítě svém bezbarevném ondřejský kříž, šedivě a bíle šachovaný, korouhev, kterou drží, jest šedivá s křížem bílým. Z německých rytířů, za touto korouhví kráče-
jících, čtyři mají bílé pruhy na šedivém štítě a jeden bílý pokosný pruh na zeleném štítě. Na dvou praporcích, které za řečenou korouhvi císařského korouhevníka se nesou, jest šikmý pruh bílý v šedivém poli. Barvy praporců a znamení erbovních jak kříže tak pruhů se úplně srovnávají a rovněž šedivé helmy s nánoskem, přepažené buď pokosnými buď šikmými pruhy bílými.

Podobně ve Velislavově bibli z druhé polovice XIII. věku na obraze, kde Abraham přepadl nepřátele své, vůdce nepřátelský a družina jeho stejné mají erby: příčné pruhy na svých štítech na tabuli 12. a rovněž Laban se svými syny mají oklestek příčný o trojlistu nahoru a suku dolů obráceném na tab. 18. (Vocelův spis: Welislaws Bilderbibel Prag 1871.)

Nejzajímavějším z obrazů Ebulových jest vyobrazení německého hraběte Děpolta z Vohburku, jenž před zástupem svých rytířů na koni

jede, maje na šedivém štítě v kulatém bílém poli černého vepře v pravo kráčejíciho, kterýžto vepř na šedivém krupíři koňském také v předu a zadu se spatřuje. Na šedivém helmě Děpoltově kulaté bílé pole zůstalo nedopatřením kreslice prázdným bez vepře, poněvadž na jiných vyobrazeních Ebulových také Děpoltův helm vepřem okrášlen jest a jeho prapor též. (Spisovatel knihy: Der Nordgau dává místo vepře Děpoltovi Vohburskému lišku za erb.)

Rytířové Děpoltovi mají na štítech svých do žluta šedivých uprostřed kulaté pole bílé, zrovna jako vůdce jejich a v něm pokosný pruh do modra zelený, kteréžto pole s pruhem též na krupířích svých nesou. Helmy těchto rytířů jsou šedivé s bílým spodním pruhem a nánoskem a také dva bílé helmy, jeden s černým, druhý se zeleným pruhem a nánoskem, praporec rytířů těchto jest šedivý se svislým pruhem bílým. Barvy helmů a štítů souhlasí sice mezi sebou, třebaš ne tak přesně jako v ostatních zástupech ale co důležitějšího jest, zde rytířové Děpoltovi a ministerialové jeho mají místo erbu korouhevniho pána svého »vepře« na štítech svých a i na krupířích pokosný pruh a na důkaz neklamný náhrady erbovní v »poli kulatém«, ve kterém také vepř pána jejich se spatřuje.

Tak máme u Petra Ebulského dvojí způsob, jakým erby ministeriálů a manů v Němcích se označovaly: buď nosili manové hradští a ministerialové erb pána svého, jako u nás služebníci biskupa Tobiáše z Bechyně jeho zavínutou střelu, neb náhradní erby měli s našimi se shodující. Několik málo příkladů stejných erbů mezi ministerialními rody a jich pánů dostačí. Pánové štyrští z Vildonie řečení měli nad rodným erbem leknínem pardála štyrského jako ministerialové štyrští Herrand z Wildonu (1195—1197) zrovna jako Eberhard, truksas z Waldburku, ministerial Welfů vévodů Švábských, měl jejich erb tři levharty na štítě r. 1223 a všichni jeho potomci po něm. Biskupa Štrasburského erb pokosný pruh na červeném štítě měli jeho ministerialové: von Kageneck, Wetzel von Marsilien, Unter den Kaufleuten, Unter Krämern (von Achenheim, Reimböldelin) a von Hundsfeld. Hrabat z Lützelsteina erb lva měli jejich ministerialové ze Schaumburga a hrabat z Orlamünde na přič rozdělený erb s levhartem ve svrchní polovici a orlem ve spodní polovici měl r. 1311 Jindřich Flans z Orlamünde, předek svobodných pánů posud kvetoucích. Gerburg, vdova po Jindřichu Schönwetteru v Koblenci měla na štítě hlavu lidskou (portrait) a růži městských konšelů Koblenských erb roku 1277. Na Würtembersku byli vladkové z Kannstadtu, kteří měli stejný erb s městem Kannstadtem konev: Rugger z Kannstadtu r. 1344 a Herbrand z Kannstadtu 1359, aniž byli kdy pány tohoto města.

Za náhradní erby pokládáme u Ebula též pokosné a šikmé pruhy v těchto případech. Na jednom jeho obraze nese císař německý, provázen jsa vévodami, zlatou orlicí na štítě, dvakrátě na krupíři a na helmě.

Čtyři vévodové za ním se ubírající mají bílé pokosné pruhy na helmě červeném, čtyři šikmé pruhy, štíty jejich jsou zelené s bílým okrajem

beze znamení, tři vévodové nemají helmů nijak označených. A jako tito vévodové tak na jiném obraze rytířové, před císařem táhnoucí, mají helmy každý dvěma příčnými pruhy poznamenané bezbarevné, a ti, kdož za císařem táhnou, mají helmy každý dvěma šikmými pruhy poznamenané. Náhradní erbovní znamení na helmě za obraz erbovní na štítě pozorujeme u rytíře, jenž lva bílého nese na štítě se zeleným okrajem; na zeleném helmě nese šikmý pruh bílý, kterýžto pruh šikmý bílý na červeném helmě nese také rytíř, jenž na štítě červeném má routu červenou v bílém poli. Jsou ovšem v Ebulových obrázcích též případy, že pruhy pokosné a šikmé na štítě též na helmě se spatřují ale v jiných barvách.

Na konci nemohu opomenouti, abych nedal na uvážení, že také naše prapory běžné, nemyslím na korouhve slavnostní, nejsou ničím jiným než heroltské kusy stejných barev s obecním erbovním znamením anebo s heroltským kusem jiného tvaru, které zastupují. Či jsou příčné pruhy sukna nebo plátka nebo jiné látky, ať černý a žlutý, ať bílý a červený k sobě přišité nejen dle obecného výkladu, nýbrž také dle naší theorie něco jiného než náhrada černého orla na zlatém štítě a stříbrného lva na červeném štítě? A modrý i bílý prapor nehlasaly ze hradů v jižních Čechách knížat Švarcenberků svislé pruhy modré na stříbrném štítě? Příklady tyto našich praporců stačí, aby s Ebulovými dvojími praporci podřízených hlavní korouhvi manů na důkaz našeho náhledu o náhradních erbech se srovnaly. Na jedněch jeho praporcích v zástupech vojenských šikmý pruh v šedivém poli (za korouhví s křížem) a svislý pruh bílý opět v šedivém poli (za korouhví s vepřem) se spatřují.

Příklady náhradních erbů.

Prázdný štít. Z Podolí Svašek měl na helmě rybu na nějakém stonku napíchnutou 1436 (J. Hr.), Čáslavové z Podolí, jichžto předkem Svašek byl, měli rybu na štítě v poloze Smrčků ze Mnichu a také na helmě a tuto pode třemi pery pštrosími (D. Z.) jako Ctibor Hynek Čáslav z Podolí a v Němčicích 1596. Z Bratříkovic Bohuněk a Přibík br. měli na h. lišku a štít prázdný 1477 (Telč), Bohuněk měl r. 1455 také lišku na štítě (Č. Bud.).

Karlík z Nežetic Jan na Drachkově: na helmě klečící na lodičce kněz modlí se růženec 1516 (Sviny a Orlík); ostatní Karlíkové měli kněze tohoto na štítě a na helmici.

Na zděl rozdělený štít s erbem na helmě.

Z Nedvídkova Tvoch má polovičný štít a na h. rohy jelení (1436 Louny). Týž má rohy dole na štítě i na helmě (1447 Louny).

Ze Ctiněvsí Jan poloviční štít a pravá polovice vyšší, na h. kamzičí rohy (1432 Třeb.); ze Ctiněvsí Mikuláš kamzičí rohy dole na štítě i na h. (1505 arch. gub.).

Z Kunratic Jan: na zděl polovičný štít, nad helmem loukoť a nad ní koule v plamenech (1418 Hradec). Jan z Kunratic sed. v Letech loukoť na štítě (1419 Malt.).

Z Jenšteina Skalský Jan polovičný štít, na h. 2 krky a hlavy supí 1479 na turnaji Píseckém. V Bydžově pochována jest — — — Skalská z Jenštejna r. 153 . . , jejíž erb ukazuje dvě supí hlavy s krky červenými na štítě modrém. *)

Erb arcibiskupa Jana z Jenšteina byly na zlatém štítě dvě supí hlavy a krky (viz jej u sv. Víta).

Z Gotpruna Václav měl na štítě vola r. 1429 a 1448 (Třeb.), z Gotprunna Licek měl na zděl rozdělený štít (1443 Třeb.).

Z Hostišova Ješek má na helmě zlatou korunou korunovaném supí hlavu a krk červených per, z jehož otevřené tlamy jazyk hákovitý ven vyniká, přikryv. červené, na štítě stříbrném touže hl. a krk, uši dlouhé jdou do výšky (Videň, Christofori-Brüdersch.-Buch 1400). Pavel z Hostišova a z Prašivé má polovičný štít, jehož levé pole vyšší jest, na helmě supa korunovaného hlava a krk 1460, 1482 J. Hrad.

Štít polovičný se supí hlavou a krkem na helmě měli vладыkové ze Sedlce (na silnici z Budějovic do Vodňan), Býšovci z Býšova (u Hluboké) měli stejný erb s Ješkem z Hostišova, Svatomír z Kút (1376 Tř.), Svatomírové z Vhlav a z Němčic (Vyš. 1346) nosili též na štítě supí hlavu s krkem, ale neznáme jejich klenotu. Vладыkové z Todně měli supí hlavu s krkem na štítě, ale oblíbili si jako klenot buvolové rohy.

Koupští z Břízí, Břízští z Břízí na Břízí u Vepic, Netvorští z Břízy a vладыkové z Břeží na Hrádku Březím, kteří všichni jednoho rodu byli a pokosný zlatý pruh na červeném štítě nosili (křídlo na helmě majíce též pruhem přetažené) nebo také poloviční štít měli a také svislým pruhem uprostřed rozdělený štít a šikmým pruhem rozdělený střídali tento erb s korunou v levém hoř. koutě, kterou Bušek z Břeží v l. 1378—1388 měl. Tř. Petr. d.

Také vладыkové Záhorkové ze Zahorčic jednoho erbu a rodu s nimi byli. Augustinian Vincentius nazval pokosné toto břevno žlutým pupencem v man. č. mus. Poslední rodu toho mně známý byl Jan Jíří Netvorský ze Břeží 1757 (D. Z.).

Varlych z Bubna Václav měl na zděl polovičný štít a na helmě buben (1435 Malt.). Ostatní všichni Varlychové z Bubna měli buben jak na helmě tak na štítě.

Hodláme nyní poukázati na rody, které přestaly na polovičném štítě a původní erb úplně odložily ani jako klenotu ho neužívajíce; klenotem jim byla křídla složená nebo rohy buvolové.

Do r. 1284 měli všichni Markvartici lva nebo lvici na štítě. Později měli pánové z Vartenberka štít na zděl rozdělený zlatý a černý a složená

*) Již Kolář nepamatoval, kde si to poznamenal.

křídla srdíčky ozdobená na helmě. Pánové z Michalovic měli štít stříbrný a černý, který se také se lvicí stříbrnou na červeném štítě střídal, na helmě měli supí křídlo jako Beneš r. 1306. Strakonický pan Václav z Michalovic měl jak lva v levo obráceného tak svrchu připomenutý polovičný štít za svůj erb a dva helmy, na kterých lev a složená křídla byla. Pánové z Valdšteina ponechali si jediní svého lva, později čtyři lvy zlaté na štítě modrém, za klenot měli složená křídla. Zajímavé jest pozorovati přechod od erbu k erbu u pánů z Lemberka: Havel z L. má lvici, na jejímž břichu poloviční štít se spatřuje 1357 (Malt.) Vévodové Opavští, kteří byli levo-bočkové Přemyslovců, měli buď prostý poloviční štít nebo na kříž rozdělený štít, kde poloviční štít s českým lvem se střídal. Vévoda Přemek měl roku 1398 erb, na němž lev český v levo obrácený kráčí a po pravé straně hlavy a obličeje viseti má štít polovičný s buv. rohy na helmě (Tř.), hlava lva jest erbem zakryta.

Vladyka z Kozího Ctibor měl roku 1513 štít poloviční se složenými křídly na helmě (Třeb.) a bratří Vilém, Markvart a Zdebor z K. na Jistebnici r. 1480 korunovaného rýsa přední polovici na štítě (Jist.) z Drahozuvce Petr má za erb ptáka jako husa tlustého těla s placatým ocasem (1414 Malt.) z Drahozuvce mají polovičný štít a na helmě buvolové rohy: Henrych z D. 1487 (c. k. un. kn.).

Licek z Chvalkova: poloviční štít a na helmě buvolové rohy 1427 (Sviny); Mikuláš z Chv. zvon 1488 (Nové Hrady) 1492 (praelatura kruml.).

Z německé heraldiky můžeme tyto příklady náhradních erbů uvést. Henricus et Fridericus comites de Stalburc měli štít nazdél rozdělený r. 1253, Henricus měl rok před tím již jelena na štítě, který potom rodu hrabat ze Stolberku zůstal (Hohenl. Aph) Otto dictus Lubdich burcravius de Donin má poloviční štít (pravou polovici vyšší) a na helmě rohy jelena 1345 (Drážď.); obyčejně bývají parohy přes sebe dole položené také na štítě.

Mikuláš Temeřic řeč. Šváb od 27 let služebník Hynka Krušiny ze Švamberka má r. 1448 erb nazdél rozdělený a na helmě půlměsíc se hvězdou. R. 1603 pochován v Pardubicích pod čtyřerbovním náhrobním kamenem Jan Tzemericz ze Štanpichen a má půlměsíc s hvězdou na štítě.

Svislým pruhem uprostřed nazdél rozdělený štít nenahrazuje nám v heraldice české obecné erbovní znamení, které by jako klenot na helmě se spatřovalo, ale užívá se ho na vystřídání s jiným heroltským kusem.

I když několika pruhy svislými štít rozdělen jest, nemáme příkladu v domácí heraldice, že by jiný erb nahrazoval. V Německu jsme našli příklady obojího nahrazování erbu těmito heroltskými kusy.

Diemut ze Stadecka, rozená z Feldsberga a ovdovělá z Rohravy má r. 1285 pečeť na způsob šestilisté růže upravenou, která 6 štítů, na každém listu jeden obsahuje. Její rodný štít o třech příčných pruzích dvakrát se

opakuje, tolikéž štít jejího prvního muže Dětřicha z Rohravy napříč rozdělený a tolikéž štít jejího druhého muže Hartnida ze Stadecka svislý pruh. (Adler 1895 str. 482.) Dle Primissera měli Stadeckové za erb lva stříbrného na červeném štítě jako království české, čehož doklad opět v pečeti téže dámy z r. 1286 na způsob šestilisté růže upravené. Na dvou štítech spatřuje se příčný pruh Feldsberského nebo Seefeldského erbu, na dvou jiných svislý pruh na jednom a lev svrchu připomenutý na druhém štítě, tedy erb Stadecků obecný i heroltský jeho kus náhradní, pátý a šestý štít na příč rozdělený ukazuje erb Rohravský (Melly, Siegelkunde str. 234.).

Erb hrabat Šafgočův vzal také, než se ustálil, několik proměn, které pro naši theorii náhradních erbů důležité jsou. Původně měli Šafgočové ovci stříbrnou na štítě červeném dle pečeti Oldřicha příjmím Ovce r. 1284; později nazad za ovci si přidali strůmek na štítek, jakož spatřiti můžeme na pečeti Goče Šofa z Kynastu z r. 1392.

Oldřich Šof v Žitavě dal ovci své zvonek na krk r. 1394. Koncem XIV. a na počátku XV. stol. oblíbili si Šafgočové čtyři svislé pruhy červené na stříbrném štítě a na helmě ovci se strůmkem, jakož svědčí erb na kůru kaple Kynastské v l. 1393—1403 vystavěné a erb na kamenné rakvi Goče Šofa ml., roku 1420 zemřelého, zakladatele proboštství Warmbrunnského (Stillfried von Rattonitz).

Šafgočové Kladské linie na Neuhausu, Vlčicích a Hertviksvaldě změnili klenot svůj rodný tak, že místo strůmku měli za ovci na helmě tři bílá a červená pera dle staré dřevěné tabule v kostele Salzbrunnském, na níž erb Šafgočův namalován byl. Pruská linie Šafgočův, která teprve v našem století vymřela, měla štít červenými a bílými pruhy svislými osmkráté rozdělený a na helmě pouhou ovci se zvonečkem na krku beze všech ostatních okras.

Starý štít Šafgočů spatřuje se nyní na štítku jejich na kříž rozděleném; v 1. a 4. poli stříbrném jsou čtyři červené svislé pruhy a v 2. a 3. poli modrém zlatý gryf na třech zelených pahorcích, který v předních tláпách kámen bílý drží; na prostředním helmě jest ovce se zvonkem před strůmkem.

Knížat Švarcenberků původní erb tři svislé modré pruhy na stříbrném štítě s běsem (heidenmännlein) na helmě nebyl dle klenotu svého stálého nikdy náhradním erbem.

Štít na příč rozdělený: Dobrohost starší na Mutěnině 1332 (Mnich) má hořejší polovici štítu vyšší. Dobrohost z Plané otec má dolejší polovici štítu vyšší a Dobrohost z Plané syn má dolejší polovici štítu damascenovanou 1342 (C. k. un. knih.). Romspergarius má berana kráčeřího v erbu r. 1400 (Christophori Brüdersch.-Buch. Vídeň) jako Dobrohost z Ronšperka v Hradci v Jindřichově.

R. 1442 má Kolvín z Ronšperka vyskakujícího berana na štítě (Plzeň) jako Dobrohost z Ronšperka r. 1464. (C. k. un. kn.)

Z německé heraldiky připomínáme Alberta de Ebeleiben, jenž má štít Děpoliců, půl lva a půl orla r. 1268 (Kroyssigk) a Lutolfa z Ebeleiben r. 1344 se štítem na příč rozděleným, na jehož helmě šest praporečků se spatřuje.

Otto de Eckartsau má na příč rozdělený štít, jehož vrchní polovice jednou celou a dvěma polovičnými routami ozdobena jest 1313 (Hanthaler); Chadoldus de Eckartsau 1339 má hlavu a krk korunovaného lva. Oldřich z Klingenbergka má černou a stříbrnou barvou na příč rozdělený štít a na helmě na polštáři červeném zlaté kolo ššpicní v nekrologium minoritském ve Vídni dle vydavatele Hartmanna z Franzenshuldu a dle původního zápisu měli prý Oldřich z Klingenbergka † r. 1312 a jeho syn Jindřich † 1300 na černém štítě stříbrné kolo.

Hartmann myslí, že se zde vloudil do původního blasonování omyl a že erb tento patří manželce Oldřichově (Jahrbuch sp. Adlera I. str. 92.). Dle Heckelova erbovníku byl štít pánů z Kl. svrchu černý, spodu stříbrný, na helmě bylo zlaté šestišpicní kolo na černém polštáři s 2 zlatými třapci. V Eisgarně spatříš náhrobní kámen s kolem šestišpicním pod hlavním oltářem a na svorníku nad hlavním oltářem erb s kolem šestišpicním.

Pruh příční středem štítu se nesoucí. Oldřich Žestovec ze Světví má pruh příční a na helmě kohouta 1427 (Sviny). Stejný s ním má erb Petřík z Trojan 1408 (c. k. un. k.), ale Vaněk z Trojan kohouta na štítě 1408.

Markvart z Redwitz měl příčný pruh r. 1381, ale r. 1387 štiky v pokosné poloze (Mnichov).

Oldřich Prueschink a Leutolt Pr. bratří měli na podvojně pečeti r. 1282 (Vyšší Brod) příčný pruh, ale Jindřich Prueschink 3 jiné erby dle svých panství: ptáčka v levo obr. (Stettenberg), kříž (Kreuz) a Reichenckerů ruku s buzikánem 1483 Třeb.

Dva pruhy příčné. Jan a Jindřich z Mezeříče 1397 (Třeb.) mají na štítě dva pruhy, na helmě křídlo Mezeřícké, v témž listě křídlo i na štítě i na helmě mají Jan a Milota z Křižanova a Sezema z Tasova.

Dva pruhy na způsob obručů jeden nahoru, druhý dolů zahnutý, měli na štítě vladkové Višňové z Větrně a z Tisové, kteří za klenot erb svůj vědro měli a jeho obruče dole na štítě jako dva náhradní pruhy si upravili. Na klenotu svém měli tisovou okrasu a jméno jednoho majitele toho erbu Jindřicha Hnězdce z Tisové r. 1385 připomenutého (Nové Hrady), jak v okrase tak v klenotu erbovním nám znázorněno jest.

Kromě příjmi společného od erbu vzatého jinak nic společného nemají Marek Chrpa Mezenský z Mezného 1597 (D. z.), na jehož štítě dva pruhy a na helmě 5 pštrosích per spatřuje a Oldřich Chrpa Mezenský z Mezného s třemi chrpami na štítě 1518 (Třeb.).

Rovněž Mikuláš Opršal z Jetřichovic 1562 a 1587 (Třeb.) dva pruhy měl na štítě a křídla složená na helmě, kdežto Matěj z Jetřichovic a z Kovárova 1477 (Telč) čepici Dobrohošských na štítě i na helmě nosil.

V knize bratrstva sv. Kryštofa na Arlberce spatřuje se erb Hartlieba Tumbriczara se zlatým jablkem říšským na černém štítě a po druhé s dvěma zlatými příčnými pruhy na černém štítě r. 1400.

Dva černé a dva zlaté pruhy s divokou černou sviní na helmě střídají se s divokou černou sviní vzpíatou na zlatém štítě a s křídlem na helmě 2 černými a 2 zlatými pruhy přetaženým na erbech Hanns und Alber die Gebrüder Schweinbarter a Hans und Jörg die Schweinbarter r. 1400.

Traupachů bavorských erb starší ukazoval na štítě papouška na zdi a na helmě dvě trouby slonové; na novějším spatřují se na štítě 2 zlaté příčné pruhy a na helmě papoušek mezi dvěma troubami slonovými. (Mnich.)

Tři pruhy na štítě. Václav Houska ze Zahrádky má na svém náhrobku v Pošné z roku 1599 tři pruhy příčné na štítě a na helmě rozkřídlenou husu. Jan Houska ze Zahrádek má husu na štítě r. 1417 (Pelhřimov). Podobně má Prokop ze Záluží (u Soběslavi) řeč. Zazrnil 1428 (Č. Budějovice) tři pruhy na štítě a husu za klenot.

Voldřich Dýmek z Těptína a v Netvořicích měl roku 1543 čepici s beránkem na štítě a na helmě 2 buvolové rohy, každý 4 praporečky okrášlený a mezi nimi opět čepici.

Jiřík Dýmek z Těptína a na Levíně měl na štítě čepici s beránkem, na helmě 2 buvolové rohy, každý 3 praporečky okrášlený 1581. (D. z.) Alžběta Dejmka z Těptína měla dole na štítě 3 pruhy a na helmě 2 buvolové rohy každý 3 praporečky okrášlený 1721 (D. z.)

Pánové z Pappenheimu v Němcích měli v l. 1206—1249 na 16 pečetech jenom hlavu lidskou r. 1336 poprvé korunovanou, od r. 1360 stále takto ozdobenou, r. 1416 počínaje měli bílou a modrou kožešinou třikrát na přič rozdělený erb na způsob železných kloboučků (Hohenl. Afor.). Kunrad z Klettenbergu měl štít kožešinou pruhovaný roku 1187, od r. 1205 měl jelena.

Vrch štítu. Heřman z Hradce měl do r. 1398 ve vrchu štítu pruh příčný s růží 5listou na helmě (J. Hrad.); Jindřich z Hr. kněz řádu malt. měl pruh ve vrchu štítu a pod ním na štítě kříž řádu, na helmě 5listou růží r. 1404.

Menhart z Hradce užíval do r. 1437 úplného i náhradního erbu bez rozdílu, po tomto roce samotný náhradní erb u pánů z Hradce se nevyskytuje.

Jan z Moravan měl 5listou růží na štítě, bratr jeho Hynek z Moravan biskup Nitranský, měl poloviční erb v samém vrchu štítu pruhem příčným přepažený 1413 (Třeb.).

Vintřf z Houžné měl příční pruh v samém vrchu štítu a na helmě 2 klíče o třech zubech 1386 (Č. Buděj.). Václav z Čekanic měl dva klíče na helmici r. 1360, Bušek ze Semiradic 1374 (Malt.) měl dva klíče na štítě i na helmě, Mikšík z Truskovic 1387 (Třeb.) dva klíče na helmici atd.

Beneš z Buzova a Půta z Vildenberka a z Loštic mají poloviční štít a ve vrchu jeho příčný pruh, na h. klobouk židovský 1371 (Brno) Mikuláš Komon starší z Bezděkova má na štítě klobouk židovský 1466 (Brno).

Pabjáněk ze Štěňovic 1444 (Plz.) má na štítě svém pruh příční ve vrchu štítu. Jan ze Štěňovic 1499 (Plz.) má levou polovici štítu jako pokosně rozděleného zachovanou, pravou ulomenou a v levé 2 lupeny široké jeden v pravém horním koutě, druhý diagonálně proti němu leží a mezi nimi úponek do levého horního kouta.

Štít na kříž rozdělený. Ondřej Pinta z Tušovic (odjinud z Řetče) má štít na 4 pole rozdělený, 2. a 3. vyšší, na h. pinta 1418 (J. Hrad.).

Ondřej z Mírovic má pintu na štítě a pintu na helmě 1420 (Třeb.). Pintové Bukovanští z Bukovan měli štít na kříž rozdělený a pintu ve 4. poli a také na helmě.

Pavel Křižan z Hrádku měl na helmě lodku a štít na kříž rozdělený (Ml. Boleslav) 1480.

Jindřich z Hradce měl v 1. a 4. poli růži, 2. a 3. pole prázdné a na helmě M korunované 1382 (J. Hrad.).

Štěpán Počepický z Počepic, jehož předkové a potomci čápa na štítě měli, užíval štítu na kříž rozděleného, jehož 1. a 4. pole vyvýšené, 2. a 3. pole prázdné bylo a na helmě 6 pírek, dole nějakým pruhem přetažených 1507 (J. Hrad.).

Šachovnice na štítě. Vlček ze Sedlce (u Starého Tábora) měl r. 1380 (Třeb.) na jednom šipišti 2 hroty šikmo na štítě položené. Valkoun, jeho bratr, měl totéž erbovní znamení nahoře na helmě okrášleném chocholem, jehož prostředkem šipiště se nese, ale jeho štít byl šachovnicí vyplněn r. 1389 (archiv m. Krumlova), kterážto pečeť ještě také od r. 1311 v archivu u sv. Jiljí v Praze se zachovala.

Vladykové saští a fojtlandští z Polsnic řečení měli štít čtyřikrát na zděl a čtyřikrát na příč rozdělený červený a bílý ve vystřídáních trakturách a na helmě sedícího jezevce přede dvěma skříženyma vějíři pavími (Mülverstedt.)

Svobodná čtvrt. Lukavectí z Lukavce (u Pacova) na svých náhrobcích v Klucích u Čáslavě mají levou horní svobodnou čtvrt a na helmě trubku loveckou konec XVI. a začátek XVII. věku.

Zbyněk ze Žirovnice téhož rodu má pravou horní svobodnou čtvrt 1448 (J. Hrad.) a loveckou trubku na helmě.

Čáslav sed. v Račicích (na Moravě) má levou horní svob. čtvrt 1416 (J. Hrad.) a Čáslav z Mikulovic touž levou svob. čtvrt a na helmě lidskou hlavu s noční čepicí 1437 (J. Hrad.).

Dvojí rod Reicheneckerů ve Štýrsku bude snad možná dle naší theorie sloučiti v jeden rod. Jedni R. měli levou svob. čtvrt, ale barvy a klenot nám nejsou známy, zrovna jako u Rohateckých a Saneckých stejného erbu.

Mladší Reicheneckerové měli dle náhrobku Oldřichova († 1410) a dle erbovníku z r. 1480 na červeném štítě ruku v pravo obrácenou s palcátem, na helmě červené křídlo s erb. znamením štítu a příkr. červeně bílymi.

Oldřich má na svém náhrobku kromě připomenutého právě klenotu ještě stříbrný trup lva, k němuž se druží červená křídla stříbrnými listy lípovými posázená. Není-li tento trup erbem starších Reicheneckerů a čtvrt jeho náhradou, může tato náhradou býti společného oběma větvím toho rodu erbu, jak potom ruka dostala se na štít Prueschinků po vymřeni Reicheneckerů.

Poloviční štít, jehož jedna polovice ať pravá ať levá na příč předělena jest. Hrzek z Újezda měl na štítě řešeto 1377. C. k. un. kn.

Zdislav Hrzan z Harasova měl levého pole dolejší polovici černou a hořejší červenou a pravé pole naskrze stříbrné, řešeto na h. zlaté okrášlené pštrosími pery 1624 (pov. do stavu panského ve Vídni.)

Karel řeč. Harras ze Sedlce 1379 a Homut z Bosyně 1455 (oba v c. k. m. a.) mají na helmě řešeto a nad ním 3 pera pštr.

Polovičný štít, jehož jedna polovice uprostřed na příč pruhem rozdělena jest. Henricus de Hugwicz 1376 (Třeb.) levá polovice na příč rozdělená, na h. beraní hlava. Jordan z Hugvic řeč. Ptáček 1413 (č. mus.) má pravou polovici štítu přepaženou.

Z bratří r. 1235 připomenutých Radoslava z Prostiboře (do r. 1251) a Bohuše ze Svržna (do r. 1251) dostal se jeden nebo druhý nebo potomci jednoho nebo druhého na Brandýs na Hradecku, kde přijali jelení rohy na štít. Dle Sedláčka Radoslavovi synové Jindřich a Vintřík v letech 1253—1274 Brandýs postavili. Jindřichova pečeť z r. 1286 ukazuje rohy jelení napříč přeložené. Kteří Prostibořici zůstali na Klatovsku, nechali si nahoře vypsáný štít s křídloma. Jaroslav z Ččovic měl půlpruh v levé polovici 1427 (Víd.) jako Jindřich ze Svržna 1388 (Třeb.) a v pravé polovici jej měli Jan z Lestkova 1414 (Plzeň), Dobrohost z Mělnic 1362 (Třeb.) a Vilém z Mířkov řeč. Kocovec 1379 (Třeb.), Jan Hvozďík z Pakoslavě má půlpruh v pravé polovici 1436 (č. mus.) a také půlpruh v levé polovici 1446 (c. k. un. kn.). Polovičný štít, jehož jedna polovice 2—3 pruhy pokosnými neb šikmými nebo příčnými přepažena jest.

Jan z Nového Dvora a z Hostišova (na Tábořsku) měl dle archivu Třeboňského r. 1463 štít na zděl rozdělený, v jehož levé polovici dva šikmé pruhy byly (srovnej s ním druhý Hostišovský erb) a dle blízkých Otradovic Bílých u Neustupova psal se Herbort z Otradovic sed. na Mitrovicích r. 1433 (Třeb.), jehož erb od vladyky Novodvorského jen tím se lišil, že v levé polovici štítu svého místo dvou jeden pruh šikmý měl. Předkem tohoto Herborta z Otradovic byl jiný Herbort z Otradovic r. 1373 připomenutý. (Vlasák, Votice 72.)

Napříč rozdělený štít, jehož vrchní polovice nazděl rozdělena jest. Kamýčtí ze Lstiboře měli vrchní pole červené a bílé,

spodní černé, klenot jich lodička uprostřed byla červená: černá v pravé polovici, stříbrná v levé polovici, vnitřek vyhlédající jest v pravo červený, v levo černý se stříbrnými klanicemi.

Kosmo rozdělený štít a také šikmo. Z Krašova Bušek a Jetřich bratří 1319 (Vídeň); z Fuserka Bušek 1339 (c. k. un. kn.); Zbyněk, Racek, Bohuslav, Hynek, Bušek z Fuserka 1364 (Plzeň) tři páry rohů.

Petr z Vrtby nad kosmo rozděleným štítem přílbice a jelení rohy 1350 (c. k. u. k.) ze Frumšteina Ješek 1362 (Třeb.); ze Frumšteina Vilém troje rohy 1406 (Mnichov); z Nekmíře Racek 1353 (c. k. un. kn.) šikmo rozdělený štít a též Racek z Nekmíře na pokos rozdělený štít 1375 (tamže). Petr Brada z Nekmíře má troje rohy 1446 (c. k. un. kn.).

Půta Šabort z Rudulce na Moravě měl dceru Annu z Rudulce, matku Ctibora Vranovského z Vranova na Želeticích, a byl poslední svého rodu, který měl za erb štít barvy blankytné a v něm pila bílá s obloukem. Na prosbu Jana Kytlice připustil ho Vranovský k tomu erbu a král potvrdil r. 1534. Dle Třeb. archivu užíval šikmo rozdel. štítu Oldřich z Rudulce 1410.

Lipolt z Kolečovic má šikmo rozdělený štít a na helmě 4 kytky sousedů svých Hokovských r. 1427 (Víd.).

Pokosný pruh a šikmý. Ota st. a Ota ml. z Lobdeburka řeč. z Bergova 1327 (Vídeň) mají létající rybu na štítě. Ota Bergov z Bíliny lét. rybu na helmě a pokosný pruh na štítě 1392 (Víd.).

Vítové ze Rzavého, Sádlové ze Vražného, Lapáckové ze Rzavého, Chrtové ze Rtína měli červený pokosný pruh na stříbrném štítě, na helmě na polštáři červeném sedí bílý chrt.

Vladykové z Mezimostí měli celého psa na štítě, potomek jich Krčma z Konipas, Albrecht v Komořanech 1459 má hlavu štěkajícího psa na štítě i na helmě (u Paprockého) a Bernart Bírka z Násilí pokosný pruh r. 1475 (Č. Bud.), jindy 3 půlměsíce.

Stráníkové a Kopidlanskí z Kopidlna v Nadslavě a Třevači půl kozla na h. a na štítě. Jan Kopidlanský z Kopidlna pokosný pruh 1591. D. z. Stanislav Felix Stráník z Kopidlna pok. pruh 1697. D. z. Petr Stráník z Kopidlna šikmý pruh 1580 *ibid.*, z Myslína Václav pokosný pruh, na h. pták 1491 (Telč); z Myslína Beneš pták v levo obr. s pérem na zádech na štítě 1430 (Malt.).

Martin z Rozvadova pok. pruh na štítě, konvice na helmě 1430 (c. k. un. kn.); u Ulických z Plešnic byla konvice na štítě, na helmě 2 křídla a mezi nimi konvice. (Náhrobek Šebestiana Ulického z Plešnic v kostele Jezeském z r. 1552) z Prosenic Jan 1389, (prael. Kruml.) pokosný pruh, na helmě 3 měsíce, které jsou také na pečetidle pánů ze Stajce ve sbírce p. Daňka z Esse na Leštně.

Otto von Lobdeburg měl r. 1186 jelena na štítě. Hermann von Lobdeburg 1236 měl pokosný pruh s *A* a *Ω* a s kříži nad těmito literami po obou stranách pruhu; Albrecht z Lobdeburg měl na štítě v levo na-

kloněném šikmý pruh se lvem po jedné a hradem po druhé straně pruhu r. 1301 (Hohenl. 49.).

Bertholdus de Waldowe má na štítě věž o čtyřech stěnách na hradbě o čtyřech stěnách 1290 (Mnichov), Conradus de Waldowe má pokosný pruh 1273 (Mnichov).

Alžběta z Eizingu, abatyše kláštera Erly, má tamtéž na svém náhrobním kamenu z r. 1460 dva erby. První ukazuje 3 koule Eizingů v poloze šikmého pruhu (obyčejně bývají v poloze pokosné), druhý ukazuje pokosný vlnitý pás. Lind. II. 30—32.

Jeden člen Höferů Chebských má mlýnský kámen místo obvyklého pokosného pruhu 1381 Gradl: Chroniken der Stadt Eger.

Šachovnice na pokosně rozděleném štítě, na pokosném pruhu a na pruzích pokosném a šikmém přes sebe napříč přeložených. Slezká rodina z Polsnic má dle Mülverstedta pokosně rozdělený štít, jehož svrchní část žlutě a černě šachovaná jest a ve spodní části v černém poli jezevce ukazuje, jmenují se Dachsové a jsou prý původem z Polsnic z Waldenburska. (V Drážďanech jsem našel kostkami posázený erb na Mikuláše Dachsa z Hammersteina dopadající 1453.)

Bušek z Bezdržic šikmý pruh šachovaný, na helmě kohout — praotec Harantů z Polžic a Bezdržic 1360 (Teplá). Chříňovcové ze Chříňova, vладыkové kraje plzeňského měli štít dvěma pruhy šachovanými pokosným a šikmým na příč přes sebe přeloženými rozdělený a na helmě páva s prstenem v zobáku, jako Petr z Ojnic 1415 (Horažďovice), Hrzek Krlín ze Zahrádky 1411 (Malt.), Oldřich Strubul 1413 (Malt.) a Bašek z Boru 1334 (c. k. un. kn.). Páv byl ve jmenovaných rodech erbem, u pánů ze Zdouně, z Velhartic a z Heršteina byla paví péra klenotem.

Ondřejským křížem rozdělený štít. Na helmě pinta a štít právě vypodobněný měl Dětrich ze Klení 1446 (Sviny). Na štítě 2 buzikány, na helmě pinta: Jan a Jindřich br. ze Klení 1482 (arch. m. Kruml.).

Routy na jednom štítě, pravý erb na druhém. Ve Schwallenbachu v Dol. Rak. jsou nade vchodem do kostela dva kamenné erby malované, čtyřmi řetězy spojené, na nichž uprostřed zámek zavěšen jest. Pravý štít jest červenými a bílými ležícími dlaždičkami nebo routami desetkrát rozdělen. Levý štít červený ukazuje mužské vousaté poprsí na dvou napříč položených rukojetí vzhůru obrácených. Nade štítem jest kolčí helm, na němž čepice červenými a bílými routami ozdobená s chocholem z per a beránkem se opatřuje. V archivu Göttweihském spatřuje se druhý erb Schwallenbašský. (Alterthumsverein in Wien X. s. 206.)

Klín nebo špice na štítě. Vrub ze Strp má pod vrchem štítu špici 1450 (Třeb.). Alžběta Popelova roz. Strpská ze Strpí má na štítě zlatý provaz dole na klíčku svázaný a odkloněné na dvě strany cípy. Alžběta byla manželkou Václava Popela z Vesce na Břežanech. Genealogie Čabelických ze Soutic v c. k. un. kn. Johannes a Kunšo fr. de Pavicz 1362

(Brno) dvě stěly neopeřené, jednoduché letí hroty na helm, každá z jiné vrchní strany, na štítě špice.

V Pomořanech Johannes Bere 1341 (Bagemihl) má na štítě 2 špice, každou nahoře hvězdou opatřenou, mezi oběma špicemi dole hvězdu. Didericus Bere má týž erb, ale místo hvězd růže 1309. Vedle toho erbu záhy se užívalo mluvícího erbu »kráčejičího medvěda« (1349 Bedřich Bere) a 1468 »stojícího medvěda«, jenž měl na helmě kytu (Hans Bere). U potomků obdržel medvěd kráčejičí vrch.

Hrabata z Attemsů pocházejíce z Aquilejska dělí se ve dvě hlavní větve, které od bratří Duringa a Mikuláše († 1381) původ svůj vedou. Pošlost Duringova zůstala v Cividale a Udine a má medvěda v erbu, pošlost Mikulášova dostala se do zemí rakouských a má erb na kříž rozdělený se štítkem červeným, na němž přední polovice bílého věžníka se spatřuje; v 1. a 4. poli jest černý říšskou korunou korunovaný orel na zlatém štítě, v 2. a 3. poli jsou tři bílé stříbrné špice vedle sebe v červeném poli, které původním erbem jsou. Ve všech lenních listech na zámek Attemsů substituje se tato rodina s druhou rodinou Attemskou na vzájem.

Petr von Gablenz v Jiřetíně 1394 (Dr.) má špici převrácenou později dle Stambbuchu eine gestürzte rothe Spitze mit einer aufrecht stehenden dreizinkigen silbernen Gabel. Později ještě: in Silber zwei aufgerichtete mit einem rothen Balken überlegte Gabeln. Vidlici má Fridrich Kavlenec 1449 (Dr.). Snad jest špice náhradním erbem a oba erby náhradní a původní na jednom štítě spojeny. Převrácenou špici měl na štítě a na helmě buv. rohy Kryštof z Hlavna (ve Vel. Hl. měl dvůr) kš. 1503 (c. k. m. a.). Srovnával by se případ ten s rozečtvrceným štítem, na němž původní i náhradní erb se nalézají. Štít s obrubou měl de Gablenz 1351 Alt-Zell.

Na štítě 1, 2, 3 krokve: Šof Jindřich z Helfenburka a na Walštýně bratr Kryštofa Šuofa z Helfenburka na W. Jindřich má sníženou krokev a na h. křídlo, jehož dolní část kostkami posázena jest 1467 (Třeb.).

Heinricus de Šellenberk má 2 krókvě (1304). Erbovník v cís. priv. knihovně č. 9327 má erb pánů ze Schellenberka se třemi rolničkami (Přelickými), na h. jsou 2 rolničky na bidélkách.

Anna von Salhausen geb. von Schellenberg má 3 růžice na štítě 1564 (č. mus.).

Za příčinou panství Vaduzského a Šellenberského mají knížata Lichtenšteinstí panenského orla se stříbrnou korunovanou hlavou na štítě erbu svého.

Bircken v Ehrenspiegel des H. Oest. podal za erb Schellenberků na stříbrném štítě 2 pruhy příčné černé a na helmě figuru jako roh hlásný.

Pánové z Ovstína na Pomořansku mají červenou krokev jako Hennynk Ovstín z Nyttebandu. 1466. Ovstínové na Ovstíně měli od Tideze z Ovstína na Ovstíně 1418 počínaje až do polovice XVI. věku tři kančí hlavy v jedné a orlí křídlo v druhé polovici nazděl rozděleného štítu a Claus Ovstín 1449 v příčném pruhu tři kančí hlavy (Bagemihl).

Převrácenou krokev měl na štítě Jetřich ze Všejam 1485 (Tosk.) Jetřich Husovec z Husova, předek Husovců ze Všejam, dostal od Poty z Častolovic dvůr k manství ve Všejamech a synem jeho byl Milota ze Všejam, jenž r. 1391 Milota ze Svinčan, purkrabí na Žlebích (Dr.) a r. 1394 Milotou z Husov, purkrabí na Lichtenburce se jmenoval (lib. confirm.) a vola na štítě měl. Žil ještě r. 1418. Po něm následoval na Klamoši Jan Tvaroh z Klamoše 1445 a Milota ze Všejam r. 1451. Synem jeho byl asi svrchu řečený Jetřich 1473—1485. Vystřídaly se u těchto Všejamských jak původní erb (vůl Milotův 1391) tak (klín Jetřichův 1485) až oba se sloučily na štítě na kříž rozděleném Petra Miloty ze Všejam na Bezně 1610 (Roudn., 1. a 4. pole klín, 2. a 3. pole vůl), kterýž erb úplně se rovnal erbu Bradských z Labouně v kostele Svinském.

Jan z Bartušova měl r. 1403 (Dr.) špici na štítě jsa erbu Labounského, jak jeho potomci ještě k volu přišli, nevíme. Převrácenou špici měl také Markvart z Labouně, syn Markvarta z Údrnic, o jehož volu též nic nevíme 1436 (Olešnice). Špici širokým koncem z hořejšího levého pole celého vycházející a ostrým koncem na prostřed pravého boku štítu dopadající má Kryštof Silber ze Silbersteinu a Pilníkova na Vlčicích 1576 (D. z.); na helmě jest orlice.

Na tři části zprostředka rozdělený štít: Václav Velvetský z Nespěčova na Velvetech 1560 (Roudn.). Antonín z Briesen a na Telcích, manžel Evy Bryznové roz. z Velemyšlovsi 1614 má Velvetského erb (č. mus.) křídla na h. taktéž ozdobená, Bejčkové z Nespěčova měli na modrém štítě dvě bílá pštrosí péra a po stranách jejich po zlaté ostruže kolečkem nahorů obrácené, na h. totéž. Václav Bejček z Nespěčova 1507 (J. Hrad.). Jan Bruona z Nespěčova 1507 ibidem.

Na způsob vidlice rozdělený štít: Mikuláš z Březí u Stropnic má štít na způsob vidlice rozdělený r. 1448 (Třeb.) a r. 1483 má též Mikuláš pohár na štítě (Třeb.).

Štít na způsob žentouru rozdělený mají Kfelířové ze Saxové, na helmě pak rybu.

Štít polovičný, jehož jedna polovice kosmo, druhá šikmo rozdělena jest. Takový erb měl Hendrych Byšický z Byšic 1575 (Tr.). Rameš z Byšic měl půl psa nebo koně v levo obr. na helmě 1350 (č. mus.), Jan Byšický z Byšic má půl lva na šachovnici, jenž drží něco děcku podobného v prackách 1628 (J. Hr.). Hanuš B. z B. 1527 (Třeb. entie): přední polovice psa na šachovnici vyvýšeného. Václav B. z B. má též erb, ale pejsek leží 1553 (Třeb. gen.).

Jan Horčice ze Srbic má štít s her. kusem (Dr.). Jan Horčice ze Srbic má na štítě napříč přeložené dvě tlapy medvědí a také na helmě 1434 (J. Hrad.).

Tři vřezy s hůry dolů nebo zdola nahorů: Jan Šlovský ze Šlovic na Olešné proměnil tři vřezy, které od vrchu štítu sahaly do vnitřku jeho, jednou ve tři kytky bez listů postranních, podruhé ve tři žezla. Původní

svůj erb má na štítě z r. 1550 (D. z.) na jehož helmě 2 křídla složená jsou, r. 1563 (c. k. un. kn.) má 3 kytky bez listů postranních a r. 1558 na štítě 3 žezla dolů obrácená vrchními konci, na helmě pak 2 křídla složená. Dle erbovníku vídeňského měli Šlovští ze Šlovic na červeném štítě tři stříbrné dřevce s kotouči na zelených třech pahorcích; na helmě stříbrná 2 křídla složená a po každé straně jedno dřevce.

Podobně Vchynští ze Vchynic si udělali na červeném štítě ze tří vřezů v levém dolním koutě tři bílé vlčí zuby přes sebe přehnuté k pravé straně obrácené. Diplom knížecí z r. 1746.

Čeněk z Budšovic in sig. Čeněk de Bludov 1420 (Třeb. Kravaři), Čeněk z Budšovic 4 vřezy zdola nahoru 1411 (Brno ad Žďár). Čeněk z Budšovic: střela zavínutá 1388 (ad Velehrad-Brno). Čeněk z Nechvalic tři vřezy shůry dolů 1375 (Brno) jako Čeněk z Bludova. Dle libri sententiarum rovná se Čeněk z Budšovic, Č. z Nechvalín, Č. z Bludova a Č. z Ořečové.

Chunradus de Altenburg 1267 má na helmě dva rohy volské, každý 3 koníky šachovními ozdobené a rovněž tak Chunradus a Chalkohus 1275. Rapoto de Wildeck má r. 1263 $3\frac{1}{2}$ vřezu na levém boku štítu, Hartnidus de Wildeck má uprostřed erb šachovaného koníka a kolem něho 3 erby o 3 vřezích na levém boku 1324, Otto de Wildeck má šachovaného koníka 1324 (Hanthaler).

Zubatý pokosný pruh: Filip Lout z Kostelce původně z Dešova odj. z Hlazovic (Laut z Dešova odj. z Hlazovic na Pernově (1387—1413) nejv. lovcí v Čechách 1405 (Víd.) měl zubatý pokosný pruh řečeného roku na štítě a Otík husu na štítě 1379 a 1390—1393 ve Mníchově. Příbuznost jejich. Buzek a Ota br. z Hlazovic 1343 rychtu v Hostomicích drželi. Bušek řeč. Hus z Hlazovic byl strážníkem cís. Karla IV. 1370. Potomek jeho Jan House 1406, současný s ním byl Otík Laut z Dešova odj. z Hlazovic na Pernově 1387—1413 s husou v erbu (Hus, House) 1379, 1390—1393 (Mnich.). Synové jeho byli Jiří a Drundel. Otík žil ještě 1425 na Nyžemburce, na němž dobyt jest. Všickni umřeli bez potomků a dědil kněz Václav, syn někdy Filipa Louta z Kostelce, nejv. lovcího, Děšov byl na Moravě, Zděšov na Táborsku.

Cimbuří nebo pruh ostěný z obou stran: z Chvatlin Majnuš má r. 1373 (Orl.) tři cimbuří, 2 první pruhy po pěti stěnách nahoře a po 4 dole, třetí nejspodnější pruh má 3 stěny nahoru a 2 dolů obrácené. Pozdější vladykové z Chvatliny mají psa s otevřenou tlamou po hradbě ostěné běžícího nad otevřenou branou. Kateřina z Chvatliny 1535 (kap. arch.). Na stropě kostela bývalého kláštera servitů ve Slupech v Praze, který z doby Karlovy pochází, nalzá se týž erb en relief vedle jiných erbů na svorníku. Městskou hradbu přidali si do erbu Krčmové z Konipas a udělali si z ostěného 3kráté pruhu Zahořanští z Oračova.

Tříkráté lomený pruh: Erb ten má na praporu svém Reinhardus de Wehing, dědičný strážný vrat v Rakousích pod Enží a pochovaný

v Klosterneuburku † 1394. Jménem svým připomíná rodinu moravskou de Weingen řečenou: Agnes relicta domini Kadoldi de Weingen 1270 (Brno), jež pečetila pečeti řečeného nebožtíka muže svého, na níž byl korunovaný lev. Pečeť má Anežka neb. muže svého s circ. S. Kadoldi de Weingen. Kadold syn Smilův von Wahin zastavil vinohrad Gayselberg řečený u Tešvic klášteru sv. Kláry ve Znojmě r. 1328 a jmenuje se r. 1350, zakladatelem téhož kláštera. Týž erb »lva« měla moravská rodina »Sirotků« Orphani lat. řečená a křticím jménem Kadoldus souvislá s předešlou rodinou: Elisabeth uxor bonae memoriae dni Kadoldi Orphani 1261 (Brno), jenž nám připomíná statečného tohoto hrdinu padlého v boji s Uhry r. 1260 ve vojště Otakarově, ať původem Moravana ať Rakušana. Pečeť má Alžběta neb. muže svého s circ. Kadoldi Orfani. Waisenstein na Moravě byl snad od nich postaven a blízký Neideck měli. Snad pocházejí jak rakouští tak moravští Sirotkové a Weingenové od krabat z Vaihingen, kteří ze Švábska do Rakous přišli a majíce na štítě lva větví hrabat z Kalo byli a teprve v Rakousku erb proměnili.

Von Smielenburg v Rakousích měli r. 1296 třikráte lomený pruh; von Smielenburg tamtéž drhlen r. 1291 dle sbírky pečeti Smitmerovy ve státním archivu Vídeňském.

Z figur k damascenování použitých staly se heroltské kusy a náhradní erby:

Oldřich z Hradce 1483 (J. Hrad.)	} lilie heraldická.
Oldřich Přebořovský na Táboře 1487 (Sob.)	

Přebořovští z Kvasejovic měli ptáka na větvíče.

Oldřich z Michnic měl heraldickou lilii na štítě a na helmě 4 péra husí 1484 (praelat. Kruml.). Bratr jeho Vilém z Michnic v témž listu má hlavu a poprsí s mečem v pravici nad hlavou.

Mikuláš Vepř z Třemšína 1458 (J. Hrad.) má na h. kančí hlavu, na štítě rostlinku. Jan Zajíc z Třemšína 1410 (Brno) má kančí hlavu v 1. a 4. poli, zajíce v 2. a 3. Beneš z Třemšína 1423 (kap. arch.) má na štítě lva, na kor. helmě kančí hlavu.

Oldřich Pluh z Bechyně, podkomoří 1321—1339 měl na helmě 2 radlice, na štítě stonek dubový a po 6 lístkách na každé jeho straně (cech řeznický v Plzni). Henricus d. Pluh de Orlík 1376 (kříž.) na helmě 2 radlice, na štítě na kříž rozděleném stonek dubový a radlici.

Na štítě, nakříž, napříč nebo nazdél rozděleném bývá náhradní erb spojen s původním erbovním znamením: Pokosně rozdělený štít v 1. a 4. poli, v 2. a 3. poli po trojích jeleních rozích. Sezema z Bělé 1381 (Víd.). Čáp (Doupovský) v 1. a 4. poli, tři pruhy v 2. a 3. poli (Doupovské nebo 2 Budovské). Litolt z Moravěsí na Voděradech 1372 (c. k. un. kn.). Bořita z M., Litolt z M. sed. v Kadani mají jen po čápu. Litolt z M. 1367 (v arcib. arch.) má samotného čápa. Půl koně v 1. a 4. poli, 2. a 3. pole tři pruhy (Svojšínského nebo Štáhlavských) Netoničtí z Nebělov v archivu Diresnském, jindy jen půl koně 1563 (D. z.).

Chotkové z Chotkova mají od r. 1723 svůj erb spojený s erbem Chotků z Vojnína nyní jako štítek v hraběcím erbu svém: štít napříč rozdělený, vrchní část jest poloviční, stříbrná a červená, spodní jest půl kola stříbrného na červeném štítě.

Jan z Újezda, farář v Měrunicích 1406 (Víd.) měl erb: vrchní polovici dvojhlavé orlice nad šachovnicí o 4 polích. Řehník, Hašek a Jan z Jablonce (u Bíliny) měli r. 1420 dvojhlavou orlici (Drážď.) a sídlieli potom na Chlumčanech u Loun. Vrchní polovici orlice obyčejné a ve spodní polovici šachovnici měl Olbram Šenk ze Šenkenberka (Šimberka) na Moravě asi l. 1230 (Brno).

Místo obecného erbovního znamení rohů okrášlených ať spojených dole, ať nespojených, pruh rozmanité polohy s třemi okrasami rohů na štítě, na helmě zůstal starý erb jako klenot. Někdy také kontury pruhu nejsou a zůstane jen poloha okras kontury naznačující. U vladyk Kestřanských z Kestřan nejstarší erby mají 2 rohy na štítě a na klenotním místě, ozdobené každý 3 pštrosími péry jako Ondřej a Jan z Kestřan r. 1370 (kruml. praelatura). Později okrášleny jsou rohy bambuličkami nebo kuličkami na štopkách, štopkami samotnými, bambuličkami samotnými a teprve Údražští z Kestřan mají na štítě v pokosném pruhu tři bambuličky ležeti. Jan z Kestřan a tři vladykové z Klínovic Bušek, Jindřich a Jan 1452 (Třeb.) mají bambuličky bez štopek. Vojslav z K. 1490 (Malt. archiv) má bambuličky s štopkami, Václav z Kestřan parohy dole i na helmě 1479 (Kruml.) a Purkart Arnošt z Kestřan tři bambuličky (necičky) v pokosném štítě 1536 (Třeb.). Týž Vojslav má jednu prosté bambuličky, podruhé bambuličky na štopkách. Zrovna takový erb měli vladykové ze Svinné z Mostiště a ze Hřešihlav na Plzeňsku u Radnic, jenže známe erb jejich již jen s náhradním štítem. Bušek ze Hřešihlav 1462 (Plz.) 1398 (c. k. m. a.) má v pokosném pruhu tři kuličky, které také na rozích helmice jsou; Jan Stříbrný ze Hřešihlav má r. 1482 tři srdíčka v podobném pruhu a Šlejbor Pracek ze Svinné 1482 (oba v c. k. un. kn.) tři kuličky v pruhu šikmém.

Vladykové z Ejstebna také ze Stebna řečení měli na štítě svislý pruh středem štítu a na helmě buvolové rohy, každý 4 praporečky ozdobené jako Hrzek ze Stebna, purkrabí na Jihlavě r. 1467 (č. mus.), který r. 1451 místo svislého příčný pruh má (Drážď.), Aleš z Ejstebna tři bambuličky má na každém rohu 1474 (J. Hrad.). Aleš z Vidhostic má v Prachaticích od r. 1492 stejný erb s Hrzkem ze Stebna Jihlavským a rovněž Jaroslav z Ejstebna 1431 (c. k. m. a.). Ještě r. 1607 Jan Jiřík Zvěst z Ejstebna týž erb měl (c. k. m. a.). Že zde pruh náhradním erbem jest, dokazuje změna erbu Evy z Vidhoště (manž. Volfanga Chanovského z Dlouhévsí r. 1539), která si oblíbila na štítě 10 korouhviček červených a bílých od prostředku k bokům štítu menších a menších na modrém štítě a na helmě dvě korouhvičky (erbovník c. k. u. k.) a potom proměna Hizkova pruhu příčného a svislého.

Za Eviným příkladem šel Alexandr Kapoun ze Smiřic (1458—1474 č. mus. R.) jenž na štítě měl rohy, každý 4 praporečky ozdobené, ale dle Sedláčkových Hradů na Berounsku též 6 praporců na štítě a nad helmem opět 6 praporců, ale ležatých: 3 s hlavami v pravo, 3 v levo obrácenými.

Racek z Nákla má tři růžice v pokosném břevně 1495 (c. k. u. kn.) jako Jan Hurt z Nečenic 1427 (Třeb.).

Dorota z Hobzí, která za Markvarta z Kraselova, za Hynka z Doubravice a za Jindřicha Vajce z Vraního provdána byla, r. 1491 kšaftovala a ještě 1511 žila, měla v pruhu pokosném tři čepice s beránkem za sebou ležící 1484 (J. Hradec); bratra měla Linharta.

Čeněk z Poříčan 1468 (Třeb.) tři koule v pokosném pruhu. Henigarové z Eberka a ze Zeberka vystřídali na svém červeném štítě 3 koule bílé v pokosné poloze s třemi jetelovými listy v pokosné poloze dle náhrobků Bliživských a Horšických. Heřman z Elsterberka otec a Heřman syn mají r. 1354 po pokosném pruhu a v něm 3 kvítka čtyřlístá (Drážď.). V Čechách měli pokosný pruh prostý s pávem na helmě.

Ulmannus de Tiefenbach má tři rybičky v pokosném pruhu vertikálně 1308 Mnichov super curia de Leupoltsfeldt-Waldsassen. Hrabata Stadionové mají na štítku svém 3 vlčí udice, a na středním helmě polštář s vlčí udicí a 3 pavími péry pod ní.

Svobodní pánové z Löffelholzu spojili již r. 1515 se svým rodným erbem ovcí na rozečtvrceném štítě pokosný pruh s třemi klobouky židovskými rodu Indmannů, docela podobnými erbu Doroty z Hobzí. Šlechticové Niethammerové mají šikmý pruh s 3 kladivy, klenotem jest ruka s kladivem.

Svobodní pánové z Owu mají za klenot $\frac{1}{2}$ kola s 5 špicemi a 5 travami i s $\frac{1}{2}$ pístem, ve vrchní polovici štítu mají krácejícího lva, doljší polovici prázdnou modrou.

Klenotem jsou podlouhlé kytky rozdílného počtu a rozdílných rodin proměněné v pozdější době ve pštrosí péra, dvěma pásy neb také půlkolem se špicemi místo pér okrášlen bývá helm. Počet kytek neb pér nebo špicí korresponduje s počtem pruhů příčných dole na štítě buď vyvýšených buď snížených neb obojích dohromady. Také jiné heraldické kusy dole na štítě kromě pruhů se spatřují anebo erbovní znamení obecná na štítě počtem svých částí korrespondují s částmi klenotů.

7 kytek podlouhlých bezlistých s květy také podlouhlými mají na svých helmech Oldřich z Kozolup a bratří Prostěj a Něpr z Letin r. 1346 (c. k. un. kn.). Jejich potomků neznáme jiného erbu kromě Oldřicha z Letin z r. 1448 (c. k. un. k.), jenž má na helmě 7 pér pštrosích dvěma pásy přepažených jako obručemi nebo loukotami a na štítě kolem nějaké podoby rousnaté nebo vousaté, 7 kuliček po bočních jeho stranách. Purkart z Újezda (kterýžto Újezd po něm Újezdem Purkartovým slove) týž erb měl jako Oldřich z Kozolup r. 1426 (c. k. un. k.). Bohuslav z Běhařova

měl na helmě 7 listů podlouhlých, na hořejším konci širších, na dolejších užších nebo kytek a na štítě tři popruhy svislé a se sníženými popruhy dohromady na 7 dílů rozdělený štít r. 1477 (Telč). Jan Čičovec z Čičova (u Spáleného Poříčí) má na helmě půl kola na 5 pérách, dole na štítě 4 pruhy a Petr z Čičova r. 1428 pět nevyvýšených a čtyři vyvýšené pruhy, na helmě půl kola nahorů obráceného s pěti špicemi, fafrnochy o 7 cípech. Chval z Vlčkovic má 5 vyvýšených pruhů 1482 (Malt.) Václav Vyntíř z Vlčkovic na Kolinci má na helmě pět pštrosích pér půlkolem přepažených r. 1616 (c. k. m. a.) a Jindřich Vyntíř z Vlčkovic na Kolinci čtyři pruhy na štítě a 5 pér na helmě půlkolem na půl rozdělených 1599 (Třeb.). Čičovcové z Čičova a Vyntířové z Vlčkovic byli jednoho rodu, jakož Zdeněk Lev z Rožmitála vyznal r. 1533, kdy Maršovi Vyntířovi z Vlčkovic došel nájem Těňovic po nebožtíku Janu Čičovcovi z Čičova, posledním svého rodu († r. 1520), jenž Těňovice kostelu tudíž odkázal. Téhož rodu byli Čejkovští z Čejkov u Vlčkovic, jakož svědčí erb Ojře z Čejkov, na jehož štítě pět pruhů se spatřuje a na helmě půl kola o 5 špicích 1426 (Třeb.). Také Markvart z Rakovic (u Čimelic) k témuž rodu se hlásí, maje na štítě 4 pruhy a na helmě půl kola s pěti špicemi 1484 (J. Hrad.); jen 4 pruhy v archivu Maltanském r. 1446 jako jeho otec Jezovec, jenž kromě vrchu štítu za dva pruhy silného má ještě 3 pruhy r. 1419 (Malt.). Amcha z Lužan má 5 pér nebo klasů na helmě r. 1397 (v Plzni) a Litmír z Háje má též pět pér na helmě a štít na příč rozdělený ve vyšší a nižší polovici — (č. mus.). Tři kytky na dlouhých stoncích má na helmě Bušek z Křenic 1426 (c. k. un. k.) a 5 pér Jan z Bušovic 1382 (archiv fil. fak. v Praze). Kateřina z Lípy r. 1571 z Putimi (u Písku) pochovaná má na štítě tři pruhy příčné a na helmě podél každé ze dvou buvolových trub hůlku o 7 praporečkách jako stoncích nebo čárkách korrespondujících s úplným počtem 7 pruhů (4 snížených a 3 vyvýšených) na štítě. Vladykové Konecchlumští z Konecchlumí na Bydžovsku měli na helmě 3 pštrosí péra a na štítě 3 pruhy. Podobně i korrespondence mezi klenotem a erbovním znamením na štítě se nalézá, když obě tyto části erbu obecná erbovní znamení jsou, jako Smila z Lichtenburka erb korrespondenci má mezi 6 ploutvemi dvou ryb na helmě a mezi 6 suky na příč přeložených dvou ostrví na štítě 1278. Na pečetidle poloovalném Otrada z Vitanovic, nalezeném v Libochovicích a chovaném v museu českém, korresponduje s pěti svitky pér na helmě pět rohů půlky hvězdové na štítě; také bývají 2 půlky o 5 rozích v tom kraji: Vikář z Chočín má ten erb r. 1443 (v Jindř. Hradci). Jindříšek z Kladrub r. 1436 (tamtéž) a Heřman z Kumžáku 1392 (na Mor.) má šrohou hvězdu dole na štítě a na helmě 2 půlky, každou o 4 rozích.

Poznámka: Článek tento zůstal nezměněn (kromě některých formálních podrobností) jak byl v pozůstalosti nalezen, ač s mnohými věcmi nesouhlasím. Theorie o změně erbů, kdyby se takto prováděla, podvrátila by 5. kapitolu a zavedla by zmatek. Stejně příjmení (obzvláště v l. 1200—1450) zřídka svědčí o stejném původu a stejné krvi. Příklady

lze doložit, že osoby kupovaly a prodávaly statky, příjmení svá měnice. Také se nemá zapomenouti, že právě nestejný původ naznačoval se rozdíl ve znameních sobě podobných.

Složené erby.

Spojíme-li v celek několik jednotlivých erbů, obdržíme složený erb, jako když spojíme v jeden erb státní všechny erby jednotlivých zemí nebo v jeden erb rodinný erby rozmanitých rodin této državy.

Spojení erbů provede se buď tak, že jednotlivé erby spojíme, ale ve své podstatě každý erb necháme samostatný, buď, jakož obyčejně bývá, spojíme je na jednom štítě a jednotlivé erby stanou se kusy nebo poli toho štítu nového.

Rozličné druhy složených erbů jsou tyto:

1. Postavějí se štíty těsně vedle sebe. Obyčejně tak se děje u erbu manželův, že erb muže bývá v pravo, manželčin v levo a oba k sobě nakloněny jsou, pod jedním helmem nebo korunou, nejčastěji mužovou, se nalézají. Příkladů tohoto postavení erbů jest dosti nade vchody našich kostelů a zámků, na příklad v Chlumci u Třeboně nad západními dveřmi kostelními vidíme erb Jana Františka svob. pána z Fünfkirchenů a jeho manželky Josefy hrab. Chorynské z Ledské z r. 1805. Zda-li helm směrem ku štítu mužovu nebo ku štítu ženinu obrácen býti má, na tom nezáleží, neboť obojí případ se přihází.

Mají-li tři štíty spojeny býti, kladou se vedle sebe na způsob trojhranu; čtyři rozloží se tak, že dva dostanou se do prostřed a z každé strany po jednom mají jako po pravém a levém boku, nejvznešenější štít klade se nejvýše. Je-li ještě více štítů pohromadě, rozsázejí se v půlkruhu nebo v celém kruhu kolem hlavního štítu.

Kromě dvou erbů pod jedním helmem známe také několik vzácných příkladů, že tři erby pod jedním helmem nebo v jednom společném poli se nalézají. Hefner uvozuje za doklad erb jakéhosi Steinhammera, jenž po své pravé straně erb živoucí své manželky má Hoferové a po levé straně erb první zemřelé ženy Kitzmäglové. V Čechách erbem muže podruhé ženatého posloužit nemůžeme, ale erbem paní Anežky ze Žlebů, která rodem jsouc z Landsteina provdala se po prvé za pána z Kuenringu a podruhé za Hynka ze Žlebů, po němž ok. r. 1355 ovdověla. (Videň.) Tři štíty také měl Jindřich z Plavna r. 1468 (J. Hrad.).

2. Sváží se erby dohromady páskami nebo šňůrami. Erby takto spojené nemají žádného helmu nad sebou a proto také toto spojení jest jen nahodilým nápadem nějakého umělce, nemajíc přirozeného pojídla svého a nemá žádného vědeckého základu.

V Čechách není příkladu podobného spojení erbů, v Němcích někdy erb falcký ze tří štítů složený v takové úpravě se vyskytá.

3. Jiný druh spojení neb alliance dvou znaků jest ten, že oba erby na jednom štítě se nalézají: manželův v pravo, manželčín v levo [a sice každý štít v jedné polovici polovičního erbu, jenž potom buď jednu, buď dvě helmice má. O tomto spojení se říká, že se dva štíty sestrčí dohromady v jeden erb; beze všeho oddělování bezprostředně se dotýkají jako na štítě Herky, vdovy Dobcovy kdysi řečeného z Oblanova; hlava divoké svině, kteráž Dobcovým znakem byla, přiléhá ku kolu o čtyřech špicích, které bylo znakem Herčiným r. 1378. (Třeb.)

Elška z Dubé, někdy řečená Koldicová, vdova po Václavovi z Koldic, má na jednom štítě v pravo erb Koldiců, v levo erb Berků z Dubé r. 1417 (Malt. arch.). Dva štíty spojují se ještě tak, že každý v jedné polovici polovičního erbu se nalézají, jenž potom buď jeden, buď dva helmy má. O dvou štítech takových s dvěma helmy předně pánů Slavatů a Hradeckých za druhé pánů z Roženberka a ze Švamberka mluvili jsme v kapitole o klenotech, mimo ně posloužíme ještě příklady. Pánové z Polné měli v pravé polovici lvici Markvarticů, v levé tři listy srdcovité pánů z Tyrné a z Myslibořic (v Rakousích a na Moravě), jakož svědčí pečeť Vikarta z Polné, jenž užíval r. 1282 pečeti Jana z Polné (Drážď.).

Vladykové Rabenhauptové ze Suché, kteří původně byli měšťany budějovickými v Čechách, měli na štítě svém tři hlavy havraní v šikmém pruhu a spojili potom v XVI. věku tento erb s erbem vladyk ze Suché, kteří na štítě příčný pruh nosili: úplný erb Rabenhauptů byl potom ve dvě rozdělen a v pravé polovici erb vladyk ze Suché a v levé původní erb Rohmhápův.

Poslední způsob, jak dva štíty se složí v jeden, v tom spočívá, že jen pravá polovice erbu manželova dotýká se jen levé polovice erbu manželčina na štítě polovičním. Příkladem této úpravy jest znak paní Anežky z Obřan, kteráž k levé polovici svého kunštátovského erbu přibrala si pravou polovici šwabenského znaku, jehož užíval manžel její Vítek ze Švabenic r. 1287. Podobný byl erb Děpolticů, poboční větve Přemyslovců a v pravé polovici štítu polovičního půl lva, v levé půl orlice zády k sobě obrácené měl dle štítu Děpolta III. z r. 1213 (Bočkův diplom. II. d. 67. str.). Štít ten dostala za erb města Mělník, Stará Plzeň (dnešní Plzeňec) v Čechách, Jevíčko na Moravě a Krakov v Polsku, jen že místo půl lva celý lev vzpíatý zády obrácen jest k poloviční orlici. Orlice v erbu Děpolticů vzata jest ze štítu Svatováclavského a lev ze štítu království českého. Sem připočítáme též rod meklenburský z Malcánu, jehož štít dvě zaječí hlavy v pravé polovici a v levé tři vinné listy ukazuje, připomínaje rod dávno vyhynulý šlechticů z Hasenkopfu vedle erbu Malcánovského. (Jáchym rytíř z Malcánu držel v Čechách Teplici a Krupku v l. 1527—1530 a Klara Bernardina — svob. slečna z M. byla provdána za Václava Vojtěcha hr. ze Šternberka na Zelené Hoře, Horažďovicích a Krupce a zemřela r. 1712.)

4. Rozdělí se na štítě erby, aniž se který opakuje, beze štítku v prostředku. Erb vdovy po panu Vilémovi z Hazenburka,

paní Anny z Mulheima, má v prvním poli zajíce, v druhém orličí křídlo, v třetím kolo o čtyřech špicích a ve čtvrtém sviní hlavu (r. 1407). Výklad tohoto štítu jest na snadě, poněvadž znak pánů Zajíců z Hazenburka (zajíc a sviní hlava) s dostatek znám jest a kolo s křídlem bylo ještě v XVI. stol. erbem moravských vladyk Hošků z Milheimu, potomků někdejší panské rodiny z Mulheima. Erb horního města Rudolfových Hor jest polo-
vičný a pravá polovice zase ve dvě rozdělená: v hoření části jsou čtyři pruhy stříbrné na červeném štítě, v dolní kladívka hornická ve zlatě; v levé polovici jest český lev s písmenou R nad hlavou. Sem náleží též nejsložitější ze všech erbů staročeských, erb pánů z Hradce.

5. Spojí se dva neb několik erbů tak, že jednotlivé erby na štítě se opakují. Je-li počet erbů lichý, může také jeden z nich jen dvakrát se vyskytnouti.

Dva erby když se spojití mají, stane se tak na štítě na kříž neb kosmo rozečtvrceném. Oku více lahodí rovné čáry symmetricky spořádané než šikmé, proto také náramný počet oněch štítů proti těmto nalézáme. Nejstarší křížem rozečtvrcený erb měl v Čechách pan Zbyněk z Hazenburka r. 1356, nejstarší kosmo rozečtvrcený erb měl pan Hrabíše z Paběnic r. 1302.

Dva erby v devíti polích vidíme na štítě hrabat Aguila ve Španělsku, tři erby v šesti polích na štítě hrabat španělských Sylva.

Tři erby bývají též tak spojeny, že na rozečtvrceném štítě najdeš dva erby v polích protilehlých a třetí erb jako pruh kolmý bývá mezi ně vstrčen. Takový jest starý erb vévodů Parmských a Piacenských: erb Farneský střídá se se staroburgundským a úřední erb Gonfalonierů jest mezi oběma erby na způsob pruhu kolmého upraven.

Spojeny mohou býti tři erby také tím způsobem, že jeden erb dá se do prvního a čtvrtého pole, druhý a třetí že bývají rozečtvrceny ve druhém a třetím poli. Erb starých vévod Bourbonnských jest tak ustrojen, že v prvním a čtvrtém poli jest erb bourbonský, v druhém poli erb Nového Bourbonška rozečtvrcený a v třetím poli erb Starého Bourbonška rozečtvrcený.

Tři erby mohou se naposledy tak spojití, že dva se rozloží na rozečtvrceném štítě a třetí jako štítek do prostředku se dá. Takovéto spojení erbů jest přechodem k následujícímu druhu složených erbů a užívá se ho velmi zhusta v novější době. Hrabata Hodičtí z Hodic mají na rozečtvrceném štítě vzpátého lva stříbrného na červeném štítě v prvním a čtvrtém poli a vzpátého lva červeného na stříbrném štítě v druhém a třetím poli; štítek uprostřed jest polovičný stříbrný a červený s dvěma rohy střídajících se s poli barev.

Spojením tímto vyhoví se také více erbům na jednom štítě. Knížata Lippe-Detmoldští mají v 1. a 9. poli erb Vianský, v 2. a 8. poli erb Svalenberský, v 3. a 7. Ameydenský, ve 4. a 6. Sternberský a uprostřed štítek Lippeský.

Konečně užívá se skřížení erbů v aliančních a kněžských štítech. Vdova po panu Joštovi z Rosenberka Anežka, rozená z Wallsee, měla roku 1380 rozečtvrcený štít, v jehož prvním a čtvrtém poli růže pětilistá s příčným pruhem pánů z Wallsee v druhém a třetím poli se střídaly.

Rovněž střídaly se dvě ostrve pánů z Lipého a dva klíče kapitoly vyšehradské na pečetí pana Pertolda z Lipého, probošta vyšehradského r. 1341. Arcibiskup Jan Očko z Vlašimě má na rozečtvrceném štítě rodný svůj erb dvě supí hlavy na štítě zlatém v prvním a čtvrtém poli a znak arcibiskupství pražského, zlatý pruh příčný na černém štítě ve druhém a třetím poli (v l. 1385—1387).

Jošt z Rosenberka, nejv. mistr maltézský, měl roku 1453 pečet též rozečtvrcenou, jejížto první a čtvrté pole bylo křížem maltézským ozdobeno a druhé a třetí pole růží pětilistou.

Všeobecné poznámky ku skřížení erbů.

Jde-li za sebou několik erbů, mohou býti seřaděny vedle sebe v řadách nebo nad sebou v pruhu kolmém. Kromě toho přihlížeti jest

a) ke druhu erbů, které spojeny býti mají, mají-li stejnou platnost či jsou-li mezi nimi také úřední erby a erby z milosti panovníkovy. Vystříhati se mají heraldikové, aby stejného druhu erby se neroztrhaly a a s jinými druhy nepletly. Důležitější erb budiž vždy na přednějším místě v pravém hořejším koutě nebo na štítku uprostřed. Ve státních erbích, které z erbů několika zemí složeny jsou, jdou erby za sebou vedle své důstojnosti anebo vedle postupu časového, kdy který získán byl, domácí erb obyčejně bývá na štítku.

Erby úřadů, erby z milosti panovníkovy a erby ochranné předcházejí erbům rodinným a bývají na předním místě.

b) Přihlížeti jest k tvarům obrazů jednotlivých erbů a dle nich celý štít rozdělití se má. Vyšším obrazům (kulům, lvům, stromům atd.) vhodnější bude štít polovičný a na štítě vícekrátě na příč rozděleném převýšená pole se upraví; širším obrazům (pruhům, vrchu štítu, zvířatům kráčejiím atd.) vhodnější bude štít na příč rozdělený a širší pole. Neboť není třeba dokazovati, že žádný obraz nesmí býti zakryt, aniž jinak postaven; každý znak má zřetelně se poznati a úpravu svou jako v jednotlivém štítě míti.

6. Obložen bývá hlavní erb jinými erby kolem něho uspořádanými jako na příklad hlavní erb říše rakouské erby zemí této říše. Naši králové v 15. st. mívali takové uspořádání na pečetích. Také tento druh složených štítů tak se vykládá, že na hlavní nebo zadní štít položí se do středu štít s hlavním znakem, jemuž střední štít říkájí a je-li na tomto ještě jeden menší štít umístěn, nazývá se štítkem. Jeden štít střední bývá obyčejně v prostředku štítu hlavního na prvním jeho místě (středním), někdy bývá výše umístěn na druhém místě (čestném) nebo níže na třetím místě (pupečním). Je-li několik štítů středních, umístí se na

způsob kůlu (pruhu svislého) nebo na způsob kříže obyčejného nebo kosmého. Na štítě, kde několik erbů jest, umístí se střední štít mezi poli tak, že část jejich nanejvýš čtvrtinu zakryje. Často se přihází, že menší štít tak vrouben bývá, že vrchu i spodu štítu se dotýká a jen po stranách dva postranní kůly prázdné nechává, jako na královském neapolském znaku.

V heraldice české dosti pozdě se vyskytají střední znaky vroubené od jiných erbů na společném štítě a nejstarší příklad jest štít pana Jáchyma Oldřicha z Hradce z r. 1598, na němž hlavní erb pětistá růže jako pátý erb uprostřed mezi věncem v prvním poli, vrchem štítu v druhém poli, korunovaným M v třetím poli a kotvou ve čtvrtém poli se nachází. I když se spojil erb Hradecký s erbem pánů Slavatů z Chlumu a z Košemberka, zůstala růže pětistá uprostřed obou erbů jako na štítě p. Viléma hraběte Slavaty z r. 1649. Střední štít býval po bitvě bělohorské zhusta polepšením erbu rodinného. Jindřich Volf Berka z Dubé povýšen jest roku 1637 do stavu hrabat říšských s názvem Hovora z Dubé a z Lipého a do středu posavadního erbu svého dvou ostrví skřížených dostal štítek s českým lvem, Heřmanovi Černínovi z Chuděnic zlepšen jeho erb jako hraběti českému štítkem s erbem arcivévodství rakouského pod císařskou korunou roku 1627, Albrecht z Valdšteina, vévoda friedlandský, když se stal velkovévodou Meklenburským, dal svůj rodný erb čtyři lvice ve čtyřech polích jako štítek mezi devět erbů státního znaku meklenburského a hraběti Karlu Ferdinandovi z Valdšteina zlepšen jeho erb tak, že dostal do středu mezi své rodné čtyři lvice na štítek císařského dvojhavého orla (1676) medaille).

Někdy se přihází, že i alianční erby tímto druhem složitých erbů vyznačeny bývají. Markéta z Gumppenberku roz. z Preisinku erb svůj otcovský z Preisinku dala si vložit do středu erbu Gumppenberského r. 1608 (na štítku jest totiž zeď bílá o dvou stínkách v poli červeném a Gumppenberský štít jest rozečtvrcený maje v prvním a čtvrtém poli pokosné břevno bílé s třemi leknínovými listy a v druhém a třetím poli poříčí pokosné bílé třemi listy lípovými posázené, obojí na červeném štítě).

Střední štít, kolem něhož rozloženy jsou při vroubení ostatní erby, bývá nejdůležitějším nebo nejvzácnějším ze všech a to z té příčiny, že při státních znacích erb rodinný neb erb původní země vládnoucí dynastie obsahuje, při rodinných znacích tam bývá erb původního majetku neb erb praotců. Na úředních znacích spojených se znaky zemí aneb osob nese štítek na sobě znak úřadu, na znacích z milosti svědčí o milosti panovníkově, jenž v takovémto případě vyznamenanému svůj znak vlastní nebo část jeho propůjčuje.

Poslední způsob vroubení nějakého štítu jest ten, že jeden štít jako obruba otáčí kolem dokola druhý štít, jak to vidíme na král. portugalském znaku, kde erb kastilský lemuje erb portugalský.

7. Zasadí se erb i se svým polem buď jako zvláštní štít do jiného erbu nebo mezi jiné erby hlavního štítu, ale nesmí ani na středním místě štítu zasazen býti (aby nebylo skřížení), ani roz-

půlen nebo na dél rozdělen. Také v heroltských kusích: ve svobodné čtvrti, ve špici nebo klínu, ve vrchu štítu a v pokosných a šikmých pruzích erby dostanou se do štítu složitého, ale obrubu odtud do šestého druhu složitých erbů vyloučiti třeba.

Příklad prvního zasazeného erbu poskytuje štít pana Jana z Opočna z r. 1427, jenž z erbu pánů z Dobrušky »tří pokosných pruhů« a erbu pánů z Choustníka »pokosného nebo šikmého řebříku« tak složen jest, že z rodinného erbu Opočenského zůstal prostřední pokosní pruh a oba postranní pokosní pruhy proměněny byly v řebříky choustnické. Z heroltských kusů, ve kterých se erby do takového složitého erbu dostaly, nejoblíbenější v Čechách byl klín rovný nebo převrácený od XVI stol. počínaje. Vladykové Rozumové a Zákostelští z Bilejova měli na svém štítě po obou stranách klínu červené pole s bílou lilí a v klínu samém zase klínek, na helmě pak mezi rozloženýma dvěma křídlyma opět klínek, jakož viděti možná několik takových erbů na hřbitově lounském. Erb vladyk Betenglů z Neuenperka na Rychnově a Boruhrádku představoval štít s dvěma červenými pruhy v bílém poli, do něhož vměstnán byl převrácený klín nebo špice a v ní věž v modrém poli na zelených třech kopcích. Posávací rytířové Hejdové z Lovčic dostali od Maximiliana II. obdarování na erb, na jehož štítě s pravé strany v červeném poli hlavu turčina viděti jest a s levé strany zase v červeném poli ruku v lokti ohnutou s vytasenou damascenkou, v převráceném klíně nebo špici umístěn jest strom jablky ověšený. Pověstný svou krutostí k poddaným rod rytířů Zumsande ze Sandberka měl na štítě svém dva lvy vzpiaté k sobě obrácené a mezi nimi špici černé barvy se hvězdou šestirohou nahoře a třemi zelenými kopci u spodu štítu; na helmici byl mezi rozloženýma křídlyma vzpiatý lev, jak držel v předních tlápách štít se zavinutou střelou. Posledním příkladem bude nám štít knížat z Liechtenšteina, který z pěti rozličných erbů a ze štítku složen jest. Na štítku jest původní erb: štít zlatý a červený na příč rozdělený; v prvním poli zlatém černá orlice se stříbrným zobákem a pazoury, na prsou půlměsícem okrášlená; v druhém poli saský erb; v třetím poli štít polovičný červený a stříbrný a ve čtvrtém poli černý orel panenský se zlatou korunou, mezi které oba poslední erby vměstnána jest špice nebo převrácený klín modrý s loveckou trubkou zlatou, na níž jest dýnko a páska ze stříbra visí na stříbrné šňůře.

Kromě špicí užívalo se koulí jako odznaků čestných do štítu vložených jako jedna větev rodu medicéjského ve Florencii dostala od králů francouzských kouli s třemi zlatými liliemi na štít vedle svých rodných pěti kuliček. O pruhu pokosném, do něhož se dal erb nějaké rodiny a jenž se potom položil na jiný erb, též jsme zmínku učinili a doložíme případ ten erbem Jana z Bourbonu, druhého bratra Ludvíka z Bourbon-Vendomu, jenž jméno Carency přijal i se štítem bourbon-vendomským také de la Marche řečeným (štít Francie s červeným pokosným pruhem třemi stříbrnými lvy posázeným), který ještě červenou obrubou lemován jest.

Zhusta se užívalo tohoto druhu složitých štítů, aby se na nich erby z milosti a také nemanželský původ naznačil. Jan z Beaufortu, jenž levoboček anglického rodu královského byl, obdržel prostý štít polovičný a přes něj položen byl pokosný pruh s erbem anglického rodu královského, nad nímž ve vrchu pokosného pruhu sukno o třech cípech bylo na znamení prvorozeného syna rodiny královské. Že také v Čechách levobočkové královského rodu podobným složitým štítem označeni byli, seznali jsme v kapitole, kde o nemanželských potomcích rodin královských řeč byla, zvláště o štítu Jana Volka, probošta vyšehradského.

O složitých štítech, do kterých ze zvláštní milosti panovníkovy též erb jeho celý neb nějaká část zasazena byla, nebudeme zde již opakovati, co jsme v oddílu šestém pověděli.

Na konec nebude nevhod, několik slov strany barev při tomto složení štítů připomenouti. Pravidlem jest, aby barvy štítu dolejšího od barev štítu hořejšího se lišily. Mají-li na příklad na štít na přič rozdělený červený a zlatý tři zlaté lilie na způsob lotrovského kříže položeny býti, obě hořejší lilie, které do červeného se dostanou, ponechají si svou barvu, ale lilie, která do dolejšího zlatého pole se dostane, obdrží barvu červenou hořejšího pole totiž vystřídá se s ním barvou svou. Takové sloučení s vystřídáními barvami dosti zhusta se přihází jak u heroltských kusů tak u obecných figur na štítě. Stříbrný orel na modrém štítě se stříbrnými pruhy má svou barvu na modrém poli, ale vystřídá se s modrou barvou na pruzích stříbrných.

Místo aby rozděleno bylo erbovní znamení střídajícími se barvami, střídá se celé znamení ve čtyřech polích štítu ve dvou barvách. Místo stříbrného kříže na štítě na přič červeně a stříbrně rozděleném, který kříž potom stříbrným zůstane v hořejší červené polovici štítu a červeným se stane v dolejší stříbrné polovici, dáme celý kříž na rozečtvrcený štít: stříbrný do prvního a čtvrtého pole, červený do druhého a třetího.

Z české heraldiky připomínáme erb Absolonů z Ledské, kteří na polovičném štítě černém a stříbrném měli buvolové rohy, každý čtyřmi klepety račimi okrášlený, stříbrný roh se stříbrnými klepety v černém a černý roh s černými klepety ve stříbrném poli. Hrabata Valdsteinové mají čtyři lvíce na rozečtvrceném štítě: v prvním a čtvrtém poli modří lvové korunovaní na zlatém štítě a v druhém a třetím poli zlatí lvové korunovaní na modrém štítě; uprostřed jest štítek s císařským orlem ve zlatém poli loubím ovinutý, nad štítkem a pod štítkem jest štítek menší Vartenberský ještěrem svinutý. Podobný štít hrabat Hodických z Hodic viz při skřížení.

8. Vloží se pouhé znamení bez pole svého do jiného erbu. Pan Havel z Lemberka upravil si svůj štít s rodnou lvicí v pravo krácející tak, že jí zavěsil na levou stranu znak pánů z Vartenberka, kterého potom Lernerští užívali. (Srovnej k tomu náhrobek Jindřicha z Velešína.)

Rod pánů z Martinic na Smečně měl za erb dvě lekna bílá v červeném poli, až Jaroslav roku 1621 říšským hrabětem se stal a mezi dvě lekna svá hvězdu osmirohou dostal, které jeho manželka Marie Eusebie jako rodného svého erbu užívala. Kromě tohoto polepšení svého erbu obdržel pan Jaroslav též erb rakouský s literami F. M. R. pod arciknížecím kloboukem na helmici mezi rozložená křídla lekny ozdobená.

Zvláštním způsobem vložen jest erb vymřelých anglických pánů de Agulon stříbrná lilie na červeném štítě do erbu krajanů jejich pánů de Mohun, rukávu hermelínového v červeném poli: z rukávu vyniká ruka, která stříbrnou lilii drží.

Na konci několik slov o helmech na složitých štítech. Buď se dají nade štít všechny helmy s klenoty svými, které k erbům spojeným náležejí nebo na jednom helmě umístí se klenoty dvou erbů (málokdy jich bývá více pohromadě) anebo se vezme helm jen nejvzácnějšího erbu a ostatní se vynechají. Zřídka všechny erby své helmy a koruny mají jako na štítě rakouském. Koruny tak se uspořádají, že na př. koruna královská dá se nejvýš nad složitý znak, v němž erby všech částí královské říše obsaženy jsou.*)

*) Sepsání Kolářovo nezměněné.